

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної (магістерської) роботи
за спеціальністю 071 – «Облік і оподаткування»

на тему: Удосконалення обліку прибутку підприємства та
управління ним

Виконав: студентка групи ОП-23м Рибак І.І.

Керівник д.е.н., професор Брадул О.М

Нормоконтрол д.е.н., доцент Мищук Є.В

Завідувач кафедри, к.е.н., доцент Адамовська В.С.

Кривий Ріг – 2024 р

Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування
Другий (магістерський) рівень
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ООПУА

канд. екон. наук, доцент Адамовська В.С.

« 28 » 06 2024 р.**ЗАВДАННЯ**

на кваліфікаційну (магістерську) роботу здобувача вищої освіти

РИБАКА Іллі Ігоровича

1. Тема роботи: Удосконалення обліку прибутку підприємства та управління ним
керівник роботи Брадул О.М., д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджено наказом по КНУ від «28» червня 2024 року № 518с

2. Строк подання студентом роботи: 10 грудня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: фінансова звітність, накази, а також нормативно-правова база, що регламентує порядок обліку та оподаткування, підручники, навчальні посібники, монографії, наукові статті тощо.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити:

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

2 МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ПРИБУТКУ ПРАТ ІНГЗК ТА УПРАВЛІННЯ НИМ

5. Перелік графічного матеріалу 9 таблиць, 30 рисунків.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	д.е.н., доц Мищук Є.В.	<i>Мищук</i> 16.08	<i>Рибак</i> 24.10
Розділ 2	д.е.н., доц. Мищук Є.В.	<i>Мищук</i> 25.10	<i>Рибак</i> 29.11

7. Календарний план:

№ з/п	Етапи роботи	Термін виконання	Позначка про виконання
1	Співбесіда зі здобувачем вищої освіти за тематикою роботи, видача переліку рекомендованої нормативної, інструктивної бази та учбової літератури	28.06.2024	виконано
2	Збір матеріалів до кваліфікаційної (магістерської) роботи	28.06.2024- 20.07.2024	виконано
3	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань кваліфікаційної (магістерської) роботи	21.06.2024- 15.08.2024	виконано
4	Підготовка I розділу кваліфікаційної (магістерської) роботи та подання його керівнику	16.08.2024- 24.10.2024	виконано
5	Підготовка II розділу кваліфікаційної (магістерської) роботи та подання його керівнику	25.10.2024- 29.11.2024	виконано
6	Підготовка вступної частини	30.11.2024	виконано
7	Перевірка роботи керівником та доопрацювання роботи	04.12.2024	виконано
8	Отримання відгуку керівника	05.12.2024	виконано
9	Попередній захист роботи	06.12.2024	виконано
10	Захист роботи в ЕК	19.12.2024	виконано

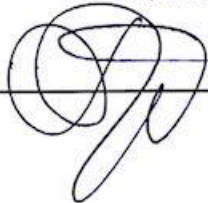
Дата видачі завдання «28» червня 2024 р.

Здобувач вищої освіти _____

(підпис)

Рибак І.І.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____

д.е.н., професор Брадул О.М.

Міністерство освіти і науки України
Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування

РЕФЕРАТ

на кваліфікаційну (магістерську) роботу на тему:
«Удосконалення обліку прибутку підприємства та управління ним»

81 сторінка, 9 таблиць, 30 рисунків, 45 джерел, 13 додатків

Мета дослідження – дослідити теоретичні засади та розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення обліку прибутку підприємства та управління ним.

Об’єкт дослідження – є сучасні процесі обліку та управління прибутком підприємства ПрАТ «ІнГЗК».

Предмет дослідження – методи, механізми та інструменти обліку й управління прибутком у діяльності підприємства.

Методи дослідження: під час проведення дослідження були використані методи: абстракції – при встановленні сутності поняття «прибуток»; загального й особливого – при виявленні його специфіки в умовах функціонування ринкової економіки; логічного й історичного – при дослідженні ретроспективи розвитку уявлень про сутність та природу прибутку.

Результати дослідження: в роботі доповнено визначення поняття «прибуток» а «фінансовий результат». Для отримання інформації про процес розподілу прибутку для внутрішніх, та зовнішніх користувачів запропоновано додати субрахунки до рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». В магістерській роботі запропоновано деталізацію звітності «Звіту про власний капітал» і «Звіту про фінансові результати,» що включають нові розділи для відображення капіталізованого та вилученого прибутку, відповідно до запропонованих субрахунків.

Ключові слова: прибуток підприємства, фінансовий результат, позитивний результат, збиток, власний капітал, види прибутків.

ЗМІСТ

	стор.
ЗАВДАННЯ НА РОБОТУ	2
РЕФЕРАТ	3
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	4
ВСТУП	6
1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1 Еволюція економічної думки щодо прибутку: генезис і сучасні підходи.	8
1.2 Прибуток як економічна категорія: види, функції та взаємозв'язок з економічними результатами діяльності підприємства.	23
1.3 . Критерії визнання прибутку підприємства відповідно нормативно- правових документів, що регламентують порядку його обліку та оподаткування.	34
2 МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ПРИБУТКУ ПРАТ ІНГЗК ТА УПРАВЛІННЯ НИМ	45
2.1 Особливості діяльності та організації обліку на ПрАТ ІНГЗК	45
2.2 Аналіз основних економічних показників діяльності ПрАТ ІНГЗК та оцінка його фінансового стану	51
2.3 Бухгалтерський облік прибутку підприємства на ПрАТ ІНГЗК	58
2.4. Шляхи удосконалення обліку прибутку підприємства та його управлінням	69
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	81

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

1. ГЗК – гірничо-збагачувальний комбінат;
2. грн. – гривні;
3. див. – дивіться;
4. дод. – додаток;
5. ЗУ – Закон України;
6. КМУ – Кабінет Міністрів України;
7. млн. – мільйон;
8. МСБО – міжнародні стандарти бухгалтерського обліку;
9. МСФЗ – міжнародні стандарти фінансової звітності ;
10. НП(С)БО – Національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку;
11. п. – пункт;
12. п.п. – підпункт;
13. ПКУ – Податковий кодекс України;
14. ПрАТ – приватне акціонерне товариство;
15. рис. – рисунок;
16. табл. – таблиця;

ВСТУП

У сучасних умовах економічного розвитку прибуток підприємства виступає основним показником результативності його діяльності та визначальним чинником забезпечення фінансової стабільності. Однак, складність економічного середовища, зміни в законодавстві, конкуренція та інші чинники створюють численні виклики для ефективного обліку прибутку та управління ним. Проблема вдосконалення системи обліку прибутку залишається актуальною та привертає увагу багатьох вчених і практиків. У науковій літературі активно досліджуються питання методології обліку, оптимізації управлінських рішень та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, однак чимало аспектів потребують подальшого розгляду.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю адаптації облікової системи підприємств до сучасних економічних викликів, вдосконалення механізмів планування та аналізу прибутку. Необхідність впровадження ефективних підходів до управління прибутком дозволить забезпечити конкурентоспроможність підприємства та стале зростання.

Мета дослідження – дослідити теоретичні засади та розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення обліку прибутку підприємства та управління ним.

Завдання дослідження:

- провести аналіз еволюція економічної думки щодо прибутку;
- розглянути прибуток як економічну категорію його види, функції та взаємозв'язок з економічними результатами діяльності підприємства;
- дослідити критерії визнання прибутку відповідно до нормативно-правових документів, що регламентують порядку його обліку та оподаткування;
- надати характеристику господарської діяльності ПрАТ ІнГЗК;
- проаналізувати основні показники діяльності та фінансовий стан підприємства за три роки;
- ознайомитися з методологією ведення обліку прибутку на підприємстві;

- розробити пропозиції щодо вдосконалення методів обліку та управління прибутком;

Об'єкт дослідження – є сучасні процесі обліку та управління прибутком підприємства ПрАТ «ІнГЗК».

Предмет дослідження – методи, механізми та інструменти обліку й управління прибутком у діяльності підприємства.

Магістерська робота базується на дослідженні, під час проведення якого були використані методи: абстракції – при встановленні сутності поняття «прибуток»; загального й особливого – при виявленні його специфіки в умовах функціонування ринкової економіки; логічного й історичного – при дослідженні ретроспективи розвитку уявлень про сутність та природу прибутку.

Сучасний стан предмету дослідження свідчить про зростаючу роль прибутку у фінансовому плануванні та стратегічному управлінні підприємствами. Вдосконалення облікових процесів та впровадження інноваційних методів управління прибутком сприяє підвищенню рентабельності, ефективності господарської діяльності та забезпечує стабільність розвитку підприємств в умовах ринкової економіки.

Джерелами використаної інформації стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів, нормативно-правові акти, що регулюють облік прибутку, а також аналітичні матеріали з практичної діяльності підприємств.

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Еволюція економічної думки щодо прибутку: генезис і сучасні підходи.

Прибуток є основним фінансовим показником, який визначає ефективність діяльності підприємства, його здатність до розвитку та адаптації у змінних ринкових умовах. Питання генерування прибутку та його споживання завжди цікавило людство, оскільки воно прямо пов'язане з економічним розвитком, соціальним добробутом і мотивами підприємницької діяльності. Протягом століть формувалося учення про прибуток, яке охоплює його генезис, різновиди, механізми утворення та значення для суб'єктів господарювання (СГ). Прибуток є однією з найскладніших економічних категорій, що інтегрує численні фактори: економічні, соціальні, правові та управлінські.

Прибуток як економічна категорія має глибоке історичне коріння та є предметом дослідження економічної науки впродовж століть. Його природа, джерела та функції стали об'єктом численних теоретичних дискусій, що формували різноманітні підходи до його тлумачення та використання в практичній діяльності.

Перші уявлення про прибуток з'явилися ще в античні часи, коли економісти-філософи, такі як Аристотель, аналізували питання торгівлі та справедливого обміну. Уявлення про природу прибутку в цей період формувалися у контексті морально-етичних норм, суспільних потреб та господарської діяльності. Філософи стародавнього світу, розглядали прибуток не лише як економічний результат, але і як суспільно значущу категорію, що впливає на гармонію суспільства.

Антична економіка базувалася на сільському господарстві, ремісництві та торгівлі, що визначило ключові аспекти ставлення до прибутку:

- прибуток у сільському господарстві асоціювався з природними циклами та працею;
- ремісники та торговці розглядали прибуток як винагороду за майстерність або підприємницькі ризики;

- водночас прибуток розглядали як надмірне накопичення багатства, яке несло потенційну загрозу суспільній гармонії.

Античний філософ Ксенофонт є одним із перших, хто звернув увагу на економічні аспекти суспільного життя. У своїй праці «Економікос» (грец. Οἰκονομικός), присвяченій управлінню домогосподарством та землеробством, Ксенофонт виклав основи раціонального підходу до господарської діяльності. У його трактуванні прибуток є природним результатом правильного управління ресурсами і працею. Філософ вважав економіку мистецтвом, метою якого є ефективне використання наявних ресурсів для забезпечення добробуту сім'ї та громади. У цьому контексті прибуток він розглядав як результат праці. Він вважав, що прибуток виникає завдяки фізичній і розумовій діяльності, спрямованій на покращення продуктивності. Також він розглядав прибуток, як винагороду за розумне управління господарством.

Основним джерелами формування прибутку, Ксенофонт бачив у землеробстві. Він бачив у землеробстві основу економічного життя. У праці «Економікос» філософ описує, як правильно обробляти землю, вирощувати врожаї та організовувати працю для досягнення найбільшого прибутку.

У торгівлі, на його думку, отримання прибутку залежить від майстерності у веденні справ і здатності передбачати попит. Ксенофонт підкреслював важливість поділу праці як способу підвищення продуктивності й отримання додаткового доходу. Раціональна організація праці була необхідною умовою для максимізації прибутку.

Філософ вважав, що прибуток має бути не самоціллю, а засобом для досягнення добробуту. Він відкидав надмірне збагачення та наголошував на моральній відповідальності господаря перед родиною, працівниками та суспільством. Тому він вважав, що надмірне накопичення багатства може призводити до моральної деградації.

Для Ксенофонта прибуток був не просто фінансовим результатом, а інструментом досягнення гармонії у домогосподарстві та суспільстві. Його підхід базувався на ідеї раціонального господарювання, моральної

відповідальності та помірності, що є актуальними і в сучасних економічних концепціях. Роботи філософа відображають ранній підхід до прибутку як економічної категорії. Сприяли формуванню уявлення про раціональне управління ресурсами. Служать основою для сучасних теорій сталого розвитку, де прибуток поєднується із соціальною відповідальністю.

Іншим античним філософом який розглядав прибуток як важливу економічну категорію був Аристотель. Він розглядав прибуток з етичної точки зору. У своїх працях, він зробив різницю між двома типами прибутку: природним і неприродним. Концепції стали важливою частиною його економічної думки і є основою для подальших етичних та економічних теорій управління прибутком.

Філософ визначав природний прибуток який виникає в процесі виробництва або обміну, спрямованого на задоволення реальних потреб людини та забезпечення її життєдіяльності. Природний прибуток був обумовлений працею і задоволенням базових потреб: їжа, одяг, житло.

У своїх роботах, Аристотель виділяв основні аспекти природного прибутку:

- натуральне виробництво. Створення благ для забезпечення життя, наприклад, вирощування продуктів харчування, виготовлення необхідних речей;
- обмін для потреб. Обмін товарами та послугами відбувається задля задоволення потреб, а не для накопичення багатства.
- моральність. природний прибуток не викликає моральних зауважень, оскільки він не зводиться до спекуляції чи експлуатації інших. Це продуктивна діяльність, спрямована на благо громади.

Аристотель вважав, що прибуток, який виникає в результаті задоволення необхідних потреб людини та громади, є етично виправданим. Такий прибуток він бачив як природний і корисний для суспільства.

Неприродний прибуток для філософа був результатом економічної діяльності, яка не мала прямого відношення до задоволення потреб, а полягала в

накопиченні багатства. На думку Аристотеля діяльність, яка не створюють справжньої цінності, це надання грошей під відсотки або спекуляція.

Основні аспекти неприродного прибутку на думку філософа:

- отримання прибутку від грошей без створення реальних товарів чи послуг. Гроші повинні служити як засіб обміну, а не як самостійний об'єкт накопичення. лихварство, на його думку, є аморальним, оскільки воно не створює нової цінності.
- спекуляція це процес купівля-продаж товарів із метою отримання прибутку без залучення до виробничої діяльності. Це також розглядалося як неприродний прибуток, оскільки не вносить користі в суспільство.
- невиправдане накопичення, на думку Аристотель це надмірне накопичення багатства, що є неприємним і призводить до моральних проблем. Замість того щоб прагнути до накопичення, людина повинна прагнути до гармонії та справедливості.

Філософ був переконаний, що метою економічної діяльності людини має бути не просто збільшення багатства, а сприяння гармонії в суспільстві. З його точки зору, моральні норми повинні регулювати економічну діяльність. Тому природний прибуток має етичне обґрунтування, оскільки він спрямований на загальне благо. Неприродний прибуток є негативним явищем, оскільки зосереджується на накопиченні багатства за рахунок інших і без створення нової цінності.

Концепція Аристотеля про природний і неприродний прибуток мала важливий моральний вимір. Він вважав, що економічна діяльність повинна бути етичною і служити добробуту людей і суспільства. Природний прибуток сприяє розвитку суспільства, а неприродний — може стати джерелом соціальної несправедливості і моральних проблем. Ідеї Аристотеля залишаються актуальними й у сучасному економічному мисленні, особливо в контексті дебатів про етику бізнесу, фінансів та соціальної відповідальності.

Один із найвідоміших філософів давньогрецької традиції, чії ідеї мали великий вплив на розвиток західної філософії, політики та економіки був Платон. У своїй праці «Держава» Платон досліджує концепцію справедливості та ідеальної організації суспільства. У цьому контексті він звертається до економічних аспектів, зокрема прибутку, розглядаючи його роль в суспільстві та його взаємозв'язок з гармонією і соціальною справедливістю.

У Платона соціальна справедливість та гармонія суспільства були тісно пов'язані з ідеєю ідеальної держави, де кожен виконує свою роль відповідно до власних здібностей і таланту. Він вважав, що для досягнення справедливості необхідно, щоб люди в державі працювали в межах своїх можливостей, не порушуючи суспільний лад. Тому справедливість у Платона означає, що кожна частина суспільства виконує свою функцію. Прибуток як частина економічної діяльності повинен бути пов'язаний із задоволенням соціальних потреб і розвитком суспільства, а не з особистим збагаченням чи надмірним накопиченням багатства. Платон вважав, що збагачення має бути підпорядковане моральним і соціальним цілям, а не бути метою для індивідуального накопичення.

У своїй концепції ідеальної держави Платон пропонує систему поділу праці, де кожен клас суспільства (керівники, воїни та виробники) виконує свою роль. Він вважає, що економіка має функціонувати так, щоб задоволення базових потреб громадян не залежало від надмірного накопичення багатства. Виробники (ремісники, землероби) повинні працювати на забезпечення базових потреб суспільства і отримувати справедливу винагороду за свою працю. Торгівля та прибуток мають бути обмежені рамками моральних принципів і не повинні сприяти накопиченню багатства на шкоду суспільству. У Платона прибуток не є метою економічної діяльності, а лише її засобом для досягнення гармонії і задоволення потреб суспільства.

Платон вірив, що гармонія в суспільстві є результатом правильного розподілу ролей і обов'язків. Це стосується і економічної діяльності, де кожен клас має виконувати свою функцію для загального блага.

Гармонія досягається не тільки через правильне управління та політику. Вона йде через економічну справедливість, де прибуток не розглядається як інструмент для особистого збагачення, а як результат ефективної роботи на благо суспільства. Платон підкреслює, що індивідуальні прагнення до прибутку можуть бути небезпечними, якщо вони суперечать загальному добробуту. Надмірне накопичення багатства може призвести до соціальної нерівності і нестабільності, що суперечить ідеї гармонійного розвитку.

Платон підходив до економіки не лише з технічної точки зору, але й з моральної, стверджуючи, що економічні інтереси повинні бути підпорядковані високим етичним принципам. Він вважав, що на рівні держави має бути контроль над економічною діяльністю, щоб уникнути концентрації багатства в руках малої кількості осіб. Також він стверджував, що великий прибуток, що отримується через спекуляції або лихварство, є аморальним і не відповідає справедливості.

Для Платона держава має важливу роль у регулюванні економічної діяльності. Він вважав, що державна влада повинна контролювати економічні процеси таким чином, щоб забезпечити справедливий розподіл ресурсів і уникнути соціальної нерівності. Держава повинна забезпечити, щоб економічна діяльність не перешкоджала загальному добробуту і не призводила до порушення гармонії в суспільстві. Платон також підкреслював, що надмірне накопичення багатства без створення нової цінності є недопустимим і може призвести до занепаду моральних основ суспільства.

Отже концепція прибутку в контексті гармонії і соціальної справедливості спрямована на економічну діяльність для забезпечення добробуту всього суспільства, а не лише окремих індивідів. Прибуток не є метою, а лише засобом для досягнення загальної справедливості і соціального блага. Платон розглядав економіку як частину загальної гармонії, де кожен має виконувати свою роль, а держава повинна регулювати економічні процеси для забезпечення соціальної справедливості.

Ідеї античних мислителів про прибуток продовжують впливати на сучасну економічну науку. Аристотелеве розмежування «природного» і «неприродного»

прибутку перегукується із сучасними дебатами про етику фінансів та спекуляцій. Концепції Ксенофонта щодо раціонального використання ресурсів актуальні в контексті сталого розвитку. Платонів акцент на соціальній справедливості відображено в ідеях корпоративної соціальної відповідальності.

Антична філософія природи прибутку базувалася на етичних принципах і прагненні до гармонії у суспільстві. Філософи античності заклали основу для сучасного розуміння прибутку як не лише економічного показника, але й інструменту для досягнення загального добробуту. Їхні ідеї залишаються актуальними, особливо в умовах глобалізації та необхідності інтеграції економічних і моральних цінностей у бізнес-практики.

Період класичної політичної економії, що тривав з кінця XVIII століття до середини XIX століття, став основою для сучасних економічних теорій. Цей період був переломним у розумінні прибутку, оскільки класичні економісти розробили системи, які змінили підходи до того, як визначати, створюється і розподіляється прибуток у суспільстві. Філософи та економісти класичного періоду, зокрема Адам Сміт, Девід Рікардо, Томас Мальтус та Джон Стюарт Мілль, внесли важливий вклад у розвиток економічної теорії, зокрема через своє розуміння прибутку як результату праці, капіталу та землі.

Класична політична економія мала велике значення для розвитку теорій вартості та прибутку. Адама Сміта, вважає основою економічного процесу працю. Він розглядав прибуток як частину цінності, що залишається після того, як відняті витрати на заробітну плату та землю. У його праці «Дослідження про природу та причини багатства народів» (1776) [1] прибуток визначався як залишок після покриття вартості землі та праці, і він був необхідним стимулом для інвестування та розширення виробництва. Вчений акцентував увагу на тому, що прибуток залежить від продуктивності праці та від того, як правильно розподіляються ресурси. Сміт вважав, що при вільному ринку прибуток має тенденцію до зниження через конкуренцію, однак це є природним процесом в економічній системі, яка прагне до рівноваги.

Девід Рікардо розвивав ідеї Сміта, але зробив акцент на теорії трудової вартості. Відповідно до Рікардо, вартість товару визначається витратами праці, необхідними для його виробництва. Він вважав, що прибуток виникає через диференціацію між витратами праці та ринковою ціною, яка дозволяє виробникам отримувати надлишкову вартість, що перетворюється на прибуток. Водночас Рікардо відзначав, що фактори виробництва, такі як капітал і земля, можуть змінювати рівень прибутку, а також викликати економічні нерівності.

Одним із значних внесків класичних економістів у теорію прибутку стало розуміння капіталу як важливого елемента виробництва, який забезпечує прибуток. Капітал, як ресурс, не є просто накопиченням багатства, але також є основою для продуктивності і розвитку економіки. Рікардо вважав, що капітал є важливим фактором у створенні прибутку. Він підкреслював, що інвестування в капітал (машини, інструменти, інфраструктура) дозволяє підвищити продуктивність праці та збільшити обсяг виробництва. Водночас, за його теорією, прибуток залежить від рівня витрат на робочу силу та використання землі.

Один із представників класичної економічної думки Томас Мальтус, додав до теорії прибутку важливий елемент — обмеження ресурсів, зокрема землі. Він вважав, що землеробські роботи і прибуток, отримуваний від землі, є основними чинниками виробництва. Вчений також підкреслював, що збільшення населення може призвести до зменшення прибутку через обмеженість земельних ресурсів.

Таким чином, класична політична економія не тільки пояснювала механізми отримання прибутку, а й аналізувала його вплив на соціальні структури та розвиток економіки.

Класичні економісти не залишали в стороні соціальні наслідки прибутку. Платон та Арістотель розглядали прибуток через призму моральності, однак класичні економісти часто розглядали прибуток як законний результат економічної діяльності. Водночас, Рікардо і Мальтус вказували на можливі

соціальні нерівності, які виникають через концентрацію капіталу і землю в руках окремих класів.

З часом класичні економісти почали замислюватися над питанням перерозподілу прибутку через оподаткування та соціальні програми. Однак їхні ідеї в основному зводилися до того, що держава повинна бути мінімально втручатися в економіку, а ринок самостійно визначатиме рівень прибутку та справедливість розподілу.

Отже, період класичної політичної економії став переломним у розумінні прибутку. Адам Сміт, Девід Рікардо, Томас Мальтус і інші економісти сформували базові принципи, які лежать в основі сучасної економічної теорії. Вчені визначили прибуток як результат взаємодії між працею, капіталом і землею, а також показали важливість його зв'язку з економічною справедливістю і соціальною стабільністю.

Класичні теорії прибутку створили основу для подальших економічних досліджень і відкрили шлях до розвитку теорій капіталізму, ринкової економіки і соціальної відповідальності бізнесу. Прибуток, за класичними міркуваннями, залишався важливим фактором економічного розвитку, але також потребував етичного осмислення та морального регулювання.

Карл Маркс, один із найвпливовіших економістів і філософів XIX століття, розробив оригінальну теорію прибутку, яка значно відрізняється від класичних підходів. У своїх працях, зокрема в «Капіталі» [2], К.Маркс не тільки аналізує механізми створення прибутку, але відображає процес експлуатацію робітничого класу в капіталістичній системі.

Одним із основних принципів марксової теорії є теорія трудової вартості. Маркс сприймав працю як єдине джерело вартості товарів, аналогічно до класичних економістів, таких як Адам Сміт і Девід Рікардо. Однак він вносить суттєву відмінність у трактування процесу, зокрема в тому, як створюється прибуток. За теорією К.Марксом, вартість товару визначається кількістю праці, яка необхідна для його виробництва. Проте виявляється, що у капіталістичній

економіці вартість, яку працівник створює, завжди більша за його заробітну плату. Це утворює надлишкову вартість — ключову концепцію в марксовій теорії прибутку. Отже, центральною ідеєю марксової економічної теорії є концепція надлишкової вартості. Він вважав, що основа прибутку капіталіста полягає в тому, що робітник працює довше, ніж необхідно для відтворення вартості своєї робочої сили (заробітної плати).

Надлишкова вартість виникає, коли робітник створює вартість, більшу за ту, що він отримує у вигляді заробітної плати. Дана різниця і є основою для отримання прибутку капіталістом. Важливо, що додаткова вартість, яку виробляє робітник, не повертається до нього, а забирається власником засобів виробництва. У результаті, прибуток капіталіста є лише результатом експлуатації праці робітників. Це не просто винагорода за інвестиції чи капітал, а безпосередньо частина вартості, створеної працівниками.

У своїх трудах К. Маркс детально описує, як капіталіст отримує прибуток через процес експлуатації праці. Основним аргумент вченого полягає в тому, що працюючі люди створюють більше вартості, ніж вони отримують у вигляді заробітної плати.

Початкове вкладення капіталу

- Власник вкладає гроші в засоби виробництва (машини, сировину) і робочу силу (заробітну плату працівників).

Процес виробництва

Під час виробництва працівники створюють товар, вартість якого значно перевищує витрати на їхній труд (заробітну плату).

- Привласнення надлишкової вартості

Капіталіст забирає частину вартості, яку створюють робітники. Ця частина і є прибутком, а сама експлуатація робітника відбувається через механізм привласнення надлишкової вартості.

Рисунок 1.1. – Процес отримання прибутку за К. Марком

Маркс визнавав важливу роль капіталу в процесі виробництва, але він також підкреслював, що капітал сам по собі не створює вартості або прибутку. Капітал лише надає можливість експлуатувати працю, і саме праця є джерелом усіх вартостей і прибутку. Функція капіталу у марксовій теорії полягає в тому, щоб забезпечити інструменти та умови для отримання прибутку через експлуатацію робітників. Тобто, капіталіст використовує робочу силу для того, щоб створити надлишкову вартість, яка врешті-решт перетворюється на прибуток.

Вчений в роботах вказував на внутрішні суперечності капіталістичної економічної системи, які можуть призводити до криз. Він зазначав, що постійне прагнення капіталістів до збільшення прибутку через зниження витрат на працю (заміна робітників машинами, автоматизація) може призвести до зменшення споживчого попиту і, як наслідок, до економічних криз. Капіталісти можуть отримувати високий прибуток, але це призводить до зростання нерівності та соціальних конфліктів. Це може призвести до кризових явищ, коли надлишковий капітал не може знайти достатньо інвестиційних можливостей, що веде до економічного занепаду.

За концепцією К. Маркса, прибуток є результатом експлуатації робітничого класу, і тому соціальні конфлікти між робітниками та капіталістами є неминучими. Відсутність справедливої частки для робітників у створеному прибутку спричиняє соціальні напруги та боротьбу за покращення умов праці.

Таким чином, концепція прибутку у Карла Маркса є основою його критики капіталізму. Він стверджує, що прибуток виникає не завдяки капіталу чи підприємницьким навичкам, а в результаті експлуатації праці. Працівники створюють більше вартості, ніж отримують за свою працю, і ця різниця стає прибутком для капіталістів. Прибуток К.Маркс вважає елементом класової боротьби та соціальних нерівностей, що є важливим аспектом його теорії.

Неокласична економічна теорія, яка з'явилася в середині XIX століття, розвивається на основі класичних ідей Адама Сміта, Давіда Рікардо та інших

попередників, але з деякими важливими корективами. Основна увага в неокласичній теорії приділяється аналізу ринкової рівноваги, оптимізації ресурсів та поведінці раціональних економічних агентів. В контексті прибутку неокласики зосереджуються на тому, як ринкові механізми визначають рівень прибутку та його природу, а також на факторах, що впливають на цей процес.

У неокласичній теорії прибуток розглядається як винагорода за підприємницькі зусилля або як дохід, що залишається після того, як інші фактори виробництва (праця, капітал, земля) отримали свою частку доходу. Це означає, що прибуток є різницею між всього доходу підприємства (виручки від продажу товарів та послуг) та витратами на фактори виробництва.

Основні моменти в трактуванні прибутку в неокласичній теорії:

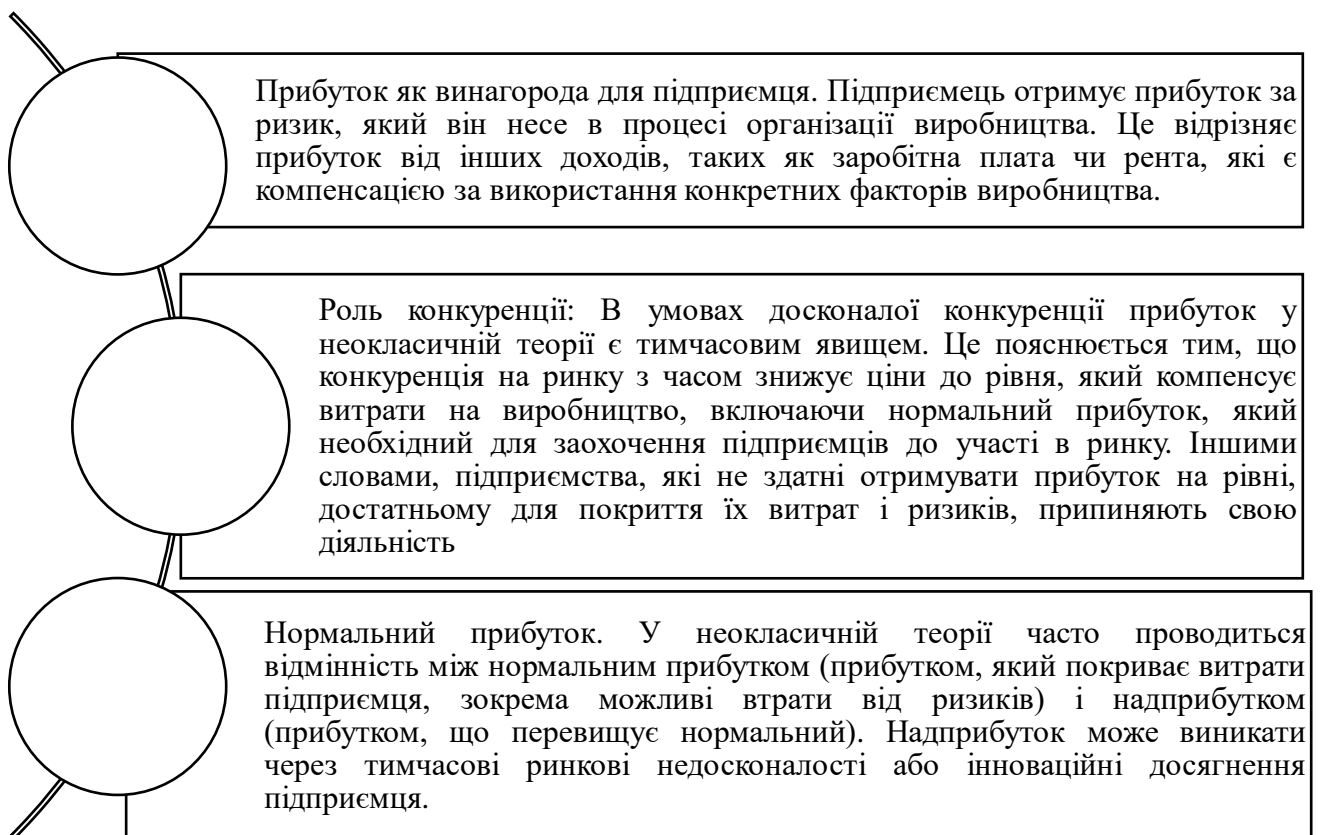

Рисунок 1.2– Трактуванні прибутку в неокласичній теорії

Неокласичний підхід до прибутку також пов'язаний із теорією граничного продукту. Згідно з цією теорією, кожен фактор виробництва має свій граничний продукт — додаткову продукцію, яку дає кожна додаткова одиниця фактору.

Граничний продукт праці

- додатковий обсяг виробленої продукції при збільшенні кількості працівників. Підприємці розглядають цей фактор при визначенні рівня заробітної плати, і, відповідно, також при обчисленні прибутку

Граничний продукт капіталу

- додатковий обсяг продукції, що отримується при збільшенні капіталу (наприклад, машин і технологій). Це визначає прибутковість інвестицій у капітал і є важливим фактором, який впливає на прибуток.

Рисунок 1.3. – Теорією граничного продукту

В умовах покриття витрат на працю та капітал, прибуток визначається як результат ефективності використання кожного фактору виробництва.

В неокласичній теорії також наголошується на важливості інвестицій для зростання прибутку. Підприємці, що інвестують у нові технології, автоматизацію або інші покращення в процесі виробництва, можуть отримувати додаткові прибутки через зниження витрат або збільшення виробничої ефективності. Це відповідає концепції економії від масштабу, де великі підприємства можуть досягати більшого рівня прибутку за рахунок зниження середніх витрат через масштабування виробництва.

Неокласичний підхід також розглядає технологічні інновації як важливу складову для створення прибутку. Підприємці, які впроваджують нові технології або покращують процеси виробництва, можуть отримувати додаткові прибутки через:

- покращення ефективності виробництва;
- зниження витрат на одиницю продукції;
- збільшення обсягів виробництва;

Інновації дозволяють підприємствам отримувати прибуток не тільки через скорочення витрат, але й через можливість пропонувати споживачам більш конкурентоспроможні або унікальні продукти.

У неокласичній теорії прибуток також розглядається з точки зору ефективності ресурсів і ринкової рівноваги. В умовах досконалої конкуренції підприємства не можуть отримувати надприбутки через ринкові механізми саморегуляції. Ринкова ціна, визначається через попит і пропозицію, забезпечує нульові економічні прибутки в довгостроковій перспективі. Тобто підприємства заробляють лише достатньо для покриття всіх витрат і забезпечення нормального рівня прибутку.

Таким чином неокласична теорія розглядає прибуток як результат ефективного використання факторів виробництва в умовах конкурентного ринку. Прибуток виникає завдяки підприємницьким зусиллям та інвестиціям в нові технології та процеси. Однак у довгостроковій перспективі, через сильну конкуренцію і рівновагу на ринку, прибуток підприємств повертається до нормального рівня, що відповідає відшкодуванню витрат і ризиків підприємців.

Сучасна економічна наука характеризується плюралізмом підходів до дослідження прибутку, які відображають його багатогранну природу.

Французький економіст Томас Пікетті, книзі «Капітал у XXI столітті» (2013) [3] аналізує роль прибутку в умовах високої нерівності і вказує на важливість прогресивного оподаткування для зменшення економічних розривів. Вчений піднімає питання необхідності реформування податкових систем для боротьби з нерівністю. Він пропонує прогресивне оподаткування капіталу та доходів, що дозволить справедливіше розподіляти багатство в суспільстві. Науковець вважає, що глобальний податок на багатство міг би стати ефективним інструментом для зменшення нерівності між країнами.

Лауреат Нобелівської премії з економіки, Джозеф Стігліц, американський економіст і професор Колумбійського університету (Нью-Йорк) є одним з провідних критиків сучасного капіталізму і ринкових неефективностей. У своїх працях, таких як «Несправедливість: Причини і наслідки глобальної економічної кризи» (2003) [4], він розглядає концепцію прибутку в контексті інформаційної асиметрії, монополій і нерівності, а також досліджує, як прибутки часто створюються за рахунок споживачів і працівників.

Майкл Портер відомий вчений і консультант, який розробив концепцію конкурентних стратегій і прибутку, а також теорію «стратегії конкурентної переваги». Портер стверджує, що для того, щоб компанії могли отримувати стабільний прибуток в умовах глобалізації, вони повинні не тільки знижувати витрати, але й створювати додану вартість через інновації і забезпечення конкурентних переваг.

Амартія Кумар Сен нобелівський лауреат з економіки, який розробив концепцію «економічної свободи» і зосередився на проблемах бідності, нерівності та розвитку. У роботі «Атмосфера справедливості» (2009) [5], автор аналізує, як концепція прибутку повинна бути більш гуманною і орієнтованою на загальне благо, а не лише на максимізацію вигоди для корпорацій.

Роберт Джеймс Шиллер, американський вчений-економіст, фахівець з фінансових ринків та поведінкової економіки, Лауреат Нобелівської премії з економіки 2013 року. Він досліджує поведінкову економіку і теорії прибутку, пов'язані з фінансовими ринками і споживчою поведінкою. Науковець в своїй книзі «Фінансова нестабільність» (2000) [6] обговорює те, як психологічні фактори і невизначеність можуть впливати на прийняття рішень щодо прибутку в умовах сучасної економіки.

Еволюція економічної думки щодо прибутку відображає зміну суспільних і економічних умов. Від сприйняття прибутку як приватної вигоди у класичній теорії до розуміння його як інструмента сталого розвитку в сучасних концепціях. Сучасні науковці продовжують розвивати концепції прибутку в рамках змінюваного економічного середовища, враховуючи вплив глобалізації, технологічних інновацій, соціальної відповідальності та економічної нерівності. Вони досліджують прибуток не тільки як результат виробничих процесів, а й як складну взаємодію різних факторів, що включають капітал, працю, державну політику та соціальні виклики.

1.2. Прибуток як економічна категорія: види, функції та взаємозв'язок з економічними результатами діяльності підприємства.

Прибуток – це економічна категорія, що характеризує залишковий дохід підприємства, отриманий внаслідок перевищення доходів над витратами за певний період. Він є показником ефективності господарської діяльності, відображає рівень раціонального використання ресурсів і є основним джерелом фінансового забезпечення розвитку підприємства.

Поняття «прибуток» є однією з ключових економічних категорій, яка широко використовується як у теоретичних дослідженнях, так і в практичній діяльності підприємств. У науковій літературі існує безліч підходів до дефініції прибутку, що зумовлено його багатогранністю.

Першим напрямком до є визначення прибутку - бажаний результат. Даний підхід підкреслює основну мету будь-якого суб'єкта господарювання, що діє на комерційній основі. Для таких суб'єктів прибуток є ключовим показником успішності, який стимулює розвиток, забезпечує фінансову стабільність і є основою для інвестицій, інновацій та розширення діяльності. Такий підхід є практичним і відповідає реаліям підприємницької діяльності, де отримання прибутку – основний критерій доцільності функціонування.

Другим напрямком визначення прибутку що це економічна вигода. Таке трактування розкриває сутність прибутку як результату виробничо-господарської діяльності, наголошуючи на його ролі у відображенні ефективності використання ресурсів. Економічна вигода, виражена в грошовому еквіваленті, є індикатором того, наскільки раціонально і продуктивно є використання ресурсів підприємства – трудові, матеріальні, фінансові тощо.

Обидва трактування взаємопов'язані. Прибуток як бажаний результат є мотиваційним чинником, який підштовхує до досягнення економічної вигоди. З іншого боку, економічна вигода, отримана в результаті діяльності, підтверджує досягнення цього результату.

На рис. 1.4 представлена значення прибутку для підприємства, суспільства та держави.

Рисунок 1.4. –Значення прибутку для підприємства, суспільства та держави.

На рис.1.4. бачимо зв'язки між прибутком і ключовими елементами: економічним зростанням, розподілом ресурсів і стійкістю підприємства.

Економічна сутність прибутку є однією з ключових і водночас найскладніших проблем у сучасній економічній теорії. Прибуток трактується залежно від підходу:

- з економічної точки зору, це різниця між грошовими надходженнями та виплатами;
- з господарської — це зміна майнового стану підприємства протягом певного періоду.

Прибуток є важливим індикатором фінансового здоров'я підприємства, його здатності до розширення діяльності та реалізації інвестицій. Чим більший прибуток, тим більше можливостей для економічного розвитку, вдосконалення технологій, поліпшення добробуту працівників та населення загалом. Окрім цього, прибуток відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності держави.

Розглянемо більш детальніше тлумачення сутності дефініції «прибуток» сучасними науковцями. Серед науковців існують різні підходи до визначення прибутку. Наприклад С.Ф. Покропивний [7] розглядає прибуток як залишок витрату після покриття витрат на виробничу та комерційну діяльність, наголошуючи на його ролі як показника результативності підприємства.

Науковець І.М. Бойчик [8, с.77] акцентує, що прибуток — це частина доходу, яка залишається після відшкодування витрат, пов'язаних із діяльністю підприємства.

У своїх роботах Л.І. Шваб [9] трактує прибуток як узагальнюючий фінансовий показник, що відображає ефективність господарської діяльності підприємства.

А. А. Мазаракі [10], зосереджується на кількісному аспекті, визначаючи прибуток як різницю між ціною реалізації та собівартістю продукції.

На думку вченого І.О. Бланком «прибуток винагорода за ризик здійснення підприємницької діяльності розраховується як різницю доходом і витратами у процесі здійснення діяльності» [11].

В додатку А наведені трактування поняття «прибуток» сучасними українськими науковцями.

Попри різноманітність визначень, багато підходів зосереджені переважно на кількісному аспекті, залишаючи поза увагою його економічну природу. На цьому наголошує український вчений-економіст С. В. Мочерний, [12, с.192], який визначає прибуток як перетворену похідну форму додаткової вартості. Це визначення розкриває економічну сутність прибутку, враховуючи як його кількісний, так і якісний аспекти.

Після проведеного дослідження визначення поняття прибуток, автор роботи надає своє трактування даної економічної категорії. Отже, прибуток це узагальнюючий фінансовий показник ефективності діяльності підприємства, якій розраховується як різниця між доходами та витратами суб'єкта господарювання та змінює капітал протягом певного періоду.

У сучасних умовах прибуток слід розглядати як основу фінансового забезпечення підприємства, джерело його розвитку, інвестування та удосконалення матеріально-технічної бази. Він також є механізмом реалізації

підприємницьких ініціатив та забезпечення конкурентоспроможності на ринку. Таким чином, прибуток — це не лише показник фінансових результатів, але й інструмент стратегії підприємства в умовах ринкової економіки.

Наведемо основні завдання прибутку в діяльності підприємства.

Таблиця 1.1. – Основні завдання прибутку підприємства

Завдання	Характеристика завдання
Фінансування діяльності	Забезпечення коштами для покриття витрат на виробництво, реалізацію продукції та операційні потреби.
Розвиток підприємства	Інвестування у модернізацію обладнання, розширення виробничих потужностей, освоєння нових ринків.
Забезпечення стабільності	Підтримка платоспроможності, формування резервів на випадок кризових ситуацій.
Мотивація власників	Задоволення інтересів акціонерів або засновників шляхом отримання дивідендів або зростання капіталу
Соціальна функція	Фінансування соціальних програм для працівників, поліпшення умов праці та рівня добробуту персоналу
Забезпечення конкурентоспроможності	Формування ресурсів для зниження собівартості, підвищення якості продукції та впровадження інновацій
Задоволення державних інтересів	Сплата податків і зборів до бюджету, що сприяє економічному розвитку країни.
Формування іміджу підприємства	Підтримка репутації стабільної, успішної компанії для залучення партнерів і клієнтів

Таким чином розглянути внутрішні та зовнішні аспекти завдань прибутку, які відображають його багатогранну роль у діяльності підприємства.

Виходячи з завдань прибутку, розглянемо основні його функції як економічної категорії.

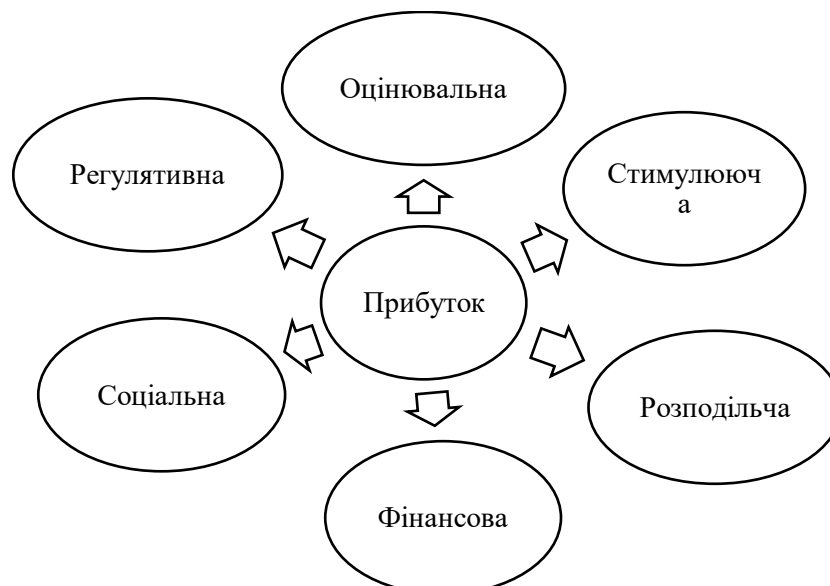

Рисунок 1.5. – Функції прибутку підприємства

Отже, оцінювальна функція прибуток виступає ключовим показником ефективності діяльності підприємства. Дана функція прибутку дає змогу оцінити, наскільки успішно використовуються ресурси, такі як капітал, праця, і технології. За допомогою прибутку підприємство може виявити сильні та слабкі сторони у своїй діяльності. Результати оцінювання прибутку є основою для ухвалення управлінських рішень щодо оптимізації витрат або збільшення доходів.

Стимулююча функція мотивує підприємство до пошуку ефективніших способів виробництва, зниження витрат, підвищення якості продукції та інновацій. Прибуток сприяє активному впровадженню нових технологій та розробок та підвищує конкурентоспроможність підприємства на ринку. Збільшення прибутку підприємства стимулює менеджмент і працівників до досягнення вищих результатів та сприяє впровадженню інновацій.

Розподільча функція забезпечує формування фондів для розвитку підприємства та служить джерелом формування дивідендів для власників і інвесторів.

Прибуток є основним джерелом фінансування виробничої діяльності, розширення бізнесу, модернізації обладнання та освоєння нових ринків. Забезпечує підприємство оборотними коштами для підтримки операційної діяльності та за рахунок прибутку підприємства формують бази для довгострокових інвестицій у розвиток підприємства. Зростання прибутку дозволяє підприємству уникати зовнішнього фінансування (позик, кредитів), зменшуючи фінансові ризики.

Соціальна функція забезпечує фінансування соціальних програм, поліпшення умов праці та підвищення заробітних плат. Прибуток спрямовується на підвищення добробуту працівників, поліпшення умов праці та участь у соціальних програмах.

Регулятивна функція прибуток сигналізує про ефективність стратегії підприємства в умовах ринку та дозволяє коригувати її відповідно до змін у зовнішньому середовищі.

Прибуток варто розглядати як багатовимірну категорію. Він є не лише фінансовим показником, але й важливим стратегічним елементом, що визначає напрямки розвитку суб'єкта господарювання. Розглянуті трактування науковців підкреслюють, що прибуток – це не лише результат діяльності, але й основа для її подальшої мотивації та вдосконалення.

Прибуток є результатом виробничої діяльності підприємства, але є показником ефективності фінансових стратегій, оптимізації витрат або визначення економічного потенціалу. Виходячи з різних напрямків економічного аналізу, вченими виокремлюються різні різновиди прибутку, такі як валовий, операційний, чистий, економічний, та інші, кожен з яких має своє значення у контексті фінансового управління та стратегічного розвитку підприємства.

Зміни в умовах глобалізації, розвитку цифрових технологій та зміни в регулюванні економічної діяльності також впливають на підходи до оцінки прибутку. Тому актуальність розгляду різновидів прибутку дозволяє підприємствам гнучко адаптуватися до змінюваних умов та ефективніше знаходити резерви для його зростання. Враховуючи багатозначність цієї категорії, важливо чітко розмежовувати різні види прибутку, щоб точно визначити ефективність управлінських рішень і стратегій.

Таблиця 1.2. – Класифікації видів прибутку

Критерій класифікації	Вид прибутку	Характеристика
1	2	3
За складом	Балансовий прибуток	Загальний прибуток підприємства до сплати податків, що складається з прибутку від основної діяльності, інвестиційної та іншої діяльності.
	Чистий прибуток	Прибуток, який залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів.
За видами діяльності	Прибуток від основної діяльності	Отриманий від виробництва та реалізації основної продукції чи послуг підприємства.
	Прибуток від інвестиційної діяльності	Прибуток, отриманий від продажу активів, дивідендів, відсотків або інших інвестиційних операцій.
	Прибуток від фінансової діяльності	Доходи, отримані від фінансових операцій, наприклад, залучення кредитів чи випуску акцій.

	Прибуток від іншої діяльності	Доходи від діяльності, не пов'язаної з основною чи інвестиційною діяльністю, наприклад, оренда майна.
За способом обчислення	Валовий прибуток	Різниця між виручкою від реалізації продукції (послуг) та її собівартістю.
	Операційний прибуток	Прибуток, що залишається після відрахування операційних витрат (без урахування податків і фінансових витрат).
	Маржинальний прибуток	Різниця між виручкою та змінними витратами на виробництво продукції.
	Економічний прибуток	Різниця між загальними доходами підприємства та всіма витратами, включаючи альтернативні витрати.
За періодом отримання	Прибуток звітного періоду	Прибуток, отриманий підприємством за певний звітний період (місяць, квартал, рік).
	Накопичений прибуток	Сума нерозподіленого прибутку, що залишилася в підприємства за попередні періоди.
За відношенням до обліку	Бухгалтерський прибуток	Різниця між доходами та витратами, визначена за правилами бухгалтерського обліку.
	Фінансовий прибуток	Прибуток, розрахований із врахуванням лише грошових потоків підприємства.

Прибуток підприємства можна класифікувати за різними ознаками, такими як джерела утворення, способи обчислення, рівень включення витрат і податків. Кожен вид прибутку має своє значення в системі стану підприємства, і тільки комплексний підхід дозволяє отримати повну картину щодо фінансових результатів та прийняття управлінських рішень.

Одним із ключових аспектів дослідження прибутку є його взаємозв'язок з економічним результатом, який сучасні дослідники розглядають як базу для оцінки ефективності діяльності підприємства.

Фінансові результати — це важливий елемент для оцінки діяльності підприємства, оскільки вони дають змогу зрозуміти, наскільки ефективно компанія використовує свої ресурси, здійснює операції і генерує прибуток. Вони служать основою для прийняття управлінських рішень, аналізу стабільності компанії та оцінки її здатності адаптуватися до змінюваних умов економічного середовища. Фінансові результати є комплексним відображенням економічної ефективності підприємства.

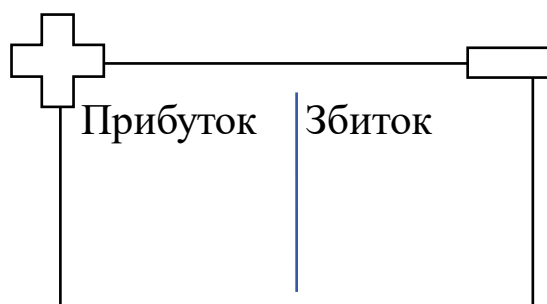

Рисунок 1.6. – Структура фінансового результату діяльності підприємства

Обґрунтованим та комплексним є трактування фінансового результату, запропоноване Вороніною О.О [13]. Визначення надане автором враховує різноманітні аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства. Розглянемо детальніше основні пункти цього визначення.

1. Якісна характеристика ФГДП підкреслює, що ФР не лише вимірюється в числових значеннях (прибуток чи збиток), але й є важливим показником якості господарювання підприємства. Якісні аспекти фінансового результату відображають, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси, чи здатне забезпечувати стабільність у своїй діяльності.

2. З погляду отриманого доходу сталість розвитку підприємства вказує на важливість не лише короткострокових ФР, а й на здатність підприємства забезпечувати стабільний дохід в довгостроковій перспективі. Важливість сталості доходів для підприємства полягає в тому, що це дає змогу планувати розвиток, здійснювати інвестиції і підтримувати конкурентоспроможність.

3. З погляду структури та обсягів витрат та впливу чинників зовнішнього середовища фінансові результати підприємства не можуть бути повністю незалежними від цих факторів. Вони мають бути враховані при оцінці фінансової стійкості і результативності діяльності.

4. Кількісне узагальнення у вигляді прибутків означає, що ФРП можна оцінити через різні показники, такі як прибуток, збиток, зміна ВК. Це дає чітке уявлення про фінансовий стан підприємства на конкретний момент часу.

Трактування Вороніною О.О. про ФР є комплексним, оскільки воно враховує не тільки безпосередні прибуток, збиток, але й фактори, які впливають на ці результати, як з внутрішнього, так і з зовнішнього середовища. Такий підхід дозволяє глибше оцінити економічну діяльність підприємства, зрозуміти її стабільність і здатність до адаптації в умовах змінного середовища.

Економічну категорію «фінансові результати» Шипіна С.Б. [14] розглядає в різних аспектах економіки, фінансів та бухгалтерського обліку. Шипіна С.Б. пропонує комплексний підхід до трактування фінансових результатів, враховуючи економічний, податковий та управлінський аспекти. Для підприємств це є важливо, оскільки економічний підхід дозволяє оцінювати результати господарської діяльності з точки зору ефективності використання ресурсів і досягнення економічних цілей. Податковий підхід сприяє коректному визначенню фінансових результатів з урахуванням податкових зобов'язань підприємства, що безпосередньо впливає на чистий прибуток чи збиток. Управлінський підхід допомагає зрозуміти, як результати діяльності використовуються для прийняття управлінських рішень і планування подальших кроків розвитку підприємства.

Автор визначає фінансові результати як різницю між доходами і витратами підприємства з урахуванням податків за певний період або за видами діяльності. Таке визначення дозволяє чітко встановити зв'язок між двома основними складовими фінансових результатів — доходами і витратами. А також визначити, що прибуток чи збиток не є просто арифметичною різницею між доходами і витратами, а потребує додаткового коригування для врахування податкових зобов'язань. З позиції науковця, зазначені цілі трактування є важливими для удосконалення бухгалтерського обліку та управлінських процесів.

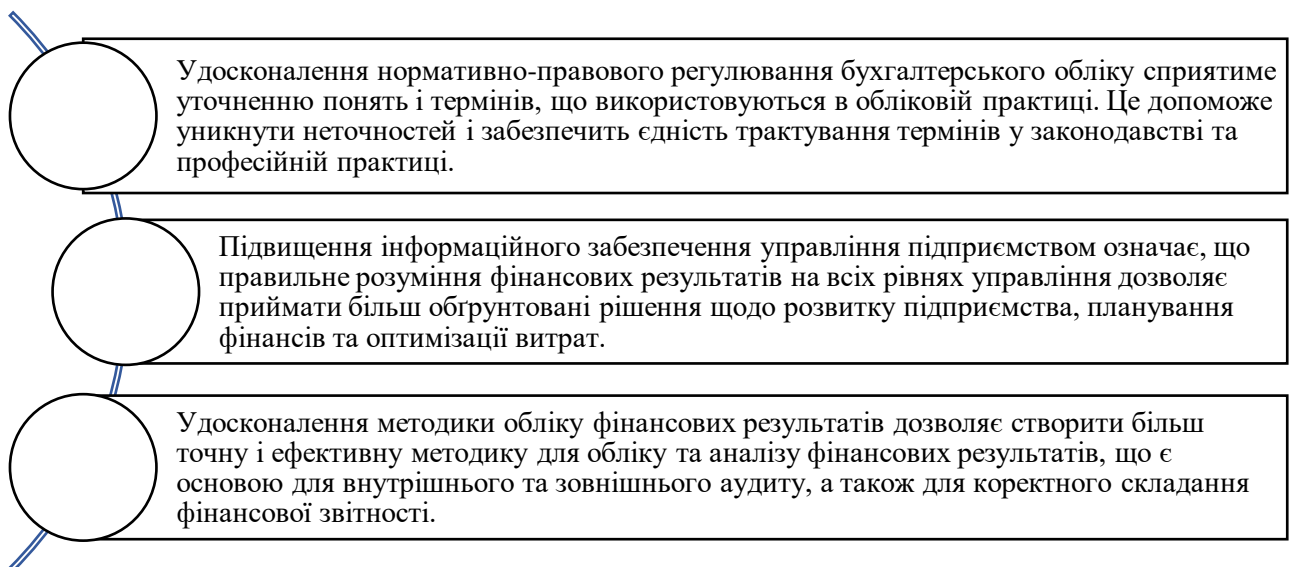

Рисунок 1.7. – Напрямки удосконалення бухгалтерського обліку фінансових результатів

Трактування фінансових результатів, запропоноване Шипіної С.Б., є важливим внеском у розвиток бухгалтерського обліку та економічної теорії. Воно допомагає усунути існуючі неоднозначності в трактуванні терміну та створює підґрунтя для вдосконалення нормативно-правового регулювання обліку, підвищення якості управлінських рішень і покращення методики обліку ФР. Цей підхід надає глибше розуміння фінансових результатів і їх ролі в господарській діяльності підприємства.

Визначення економічної категорія «фінансові результати» є багатогранною та залежить від контексту — економічного, бухгалтерського, фінансового чи управлінського.

Незалежно від підходу, фінансові результати залишаються ключовим показником ефективності діяльності підприємства. Вони визначаються співвідношенням доходів і витрат, а їх аналіз дозволяє приймати управлінські рішення щодо оптимізації діяльності.

Рисунок 1.8. – Сутність та якісні характеристики фінансових результатів

Визначення фінансових результатів через обліково-економічну характеристику дозволяє зберегти баланс між теоретичними концепціями і практичним застосуванням. На практиці це забезпечує зрозумілість і однозначність трактування, що сприяє використанню фінансових результатів як основи для стратегічного управління.

Хоча трактування фінансових результатів залежить від багатьох зовнішніх факторів, важливо розробити універсальні методичні підходи до їх оцінки. Загальне визначення ФР підвищить якість порівняльного аналізу між підприємствами різних галузей і країн.

На основі проведеного дослідження сформулюємо ключові аспекти, щодо визначають сутність фінансових результатів. Даний показник є кінцевим підсумком господарської діяльності, який забезпечує оцінку ефективності використання ресурсів підприємства. Фінансові результати є інтегральним показником, що поєднує вплив факторів виробничої, комерційної та фінансової діяльності та є індикатором економічного розвитку підприємства. Формування фінансових результатів залежить від динамічних змін у внутрішньому (структура витрат, політика ціноутворення) та зовнішньому середовищі (економічна ситуація, податкове регулювання, конкурентний тиск). У бухгалтерському обліку фінансові результати визначаються як співвідношення доходів і витрат, що відображається у фінансовій звітності. З точки зору аналізу, це основа для оцінки продуктивності діяльності підприємства та потенціалу досягнення довгострокових цілей.

Фінансові результати є багатогранною економічною категорією, яка поєднує кількісні та якісні аспекти діяльності підприємства. Вони слугують універсальним показником ефективності, інструментом стратегічного управління та базою для вдосконалення механізмів планування, аналізу та обліку на підприємстві. У сучасних умовах зростає значення комплексного підходу до їх оцінки, що враховує економічні, податкові, управлінські та облікові аспекти, забезпечуючи всебічну характеристику фінансово-господарської діяльності.

Тому в роботі запропоновано нове трактування даного показника. Фінансові результати підприємства — це узагальнений кількісний і якісний показник ефективності його фінансово-господарської діяльності, який формується під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, характеризує співвідношення між доходами, витратами та податковими зобов'язаннями за певний період, і відображається у вигляді прибутку, збитку чи нульового результату.

1.3. Критерії визнання прибутку підприємства відповідно нормативно-правових документів, що регламентують порядку його обліку та оподаткування.

Прибуток підприємства є однією з ключових економічних категорій, що відображає результативність його діяльності та забезпечує фінансову стабільність. Визнання та облік прибутку регулюються нормативно-правовими актами, які враховують як бухгалтерський, так і податковий аспекти. Зважаючи на постійні зміни у законодавстві, актуальним є аналіз чинних критеріїв визнання прибутку підприємства відповідно до нормативних документів.

Прибуток визначається як різниця між доходами та витратами підприємства за певний період. Відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), прибуток визнається тоді, коли ймовірно, що підприємство отримає економічні вигоди, а сума доходу може бути достовірно оцінена.

Основні нормативно-правових документи, що регламентують порядок обліку прибутку та його розподілу представлено в дод. Б.

Згідно з НП(С)БО 15 «Дохід», основними критеріями визнання доходу є:

- існування ймовірності надходження економічних вигоди;
- можливість достовірної оцінки доходу;
- передача ризиків і вигоди, пов'язаних із правом власності на актив.

Залежно від виду діяльності, порядок визнання доходів і прибутку може відрізнятися:

- у сфері будівництва дохід визнається відповідно до етапів виконання робіт, що підтверджуються актами виконаних робіт;

- у торгівлі прибуток формується після передачі товару покупцю та отримання відповідного доходу;
- у фінансових установах дохід визнається на основі ефективної ставки відсотка за кредитами або депозитами.

У контексті податкового законодавства України прибуток підприємства визначається як об'єкт оподаткування. Згідно з ПКУ, критерії визнання доходів і витрат для визначення об'єкта оподаткування базуються на принципах:

- нарахування, доходи визнаються у момент їх виникнення, незалежно від фактичного надходження коштів;
- відповідності доходів і витрат, витрати, понесені для отримання доходів, повинні бути пов'язані з такими доходами.

ПКУ передбачає коригування ФР на податкові різниці у випадках, коли сума доходів або витрат, визначена згідно з бух/обліком, не відповідає сумам, що підлягають оподаткуванню. Коригування необхідне для правильної оцінки податкових зобов'язань підприємства.

Згідно з ПКУ, коригування фінансового результату здійснюється в таких випадках, рис.

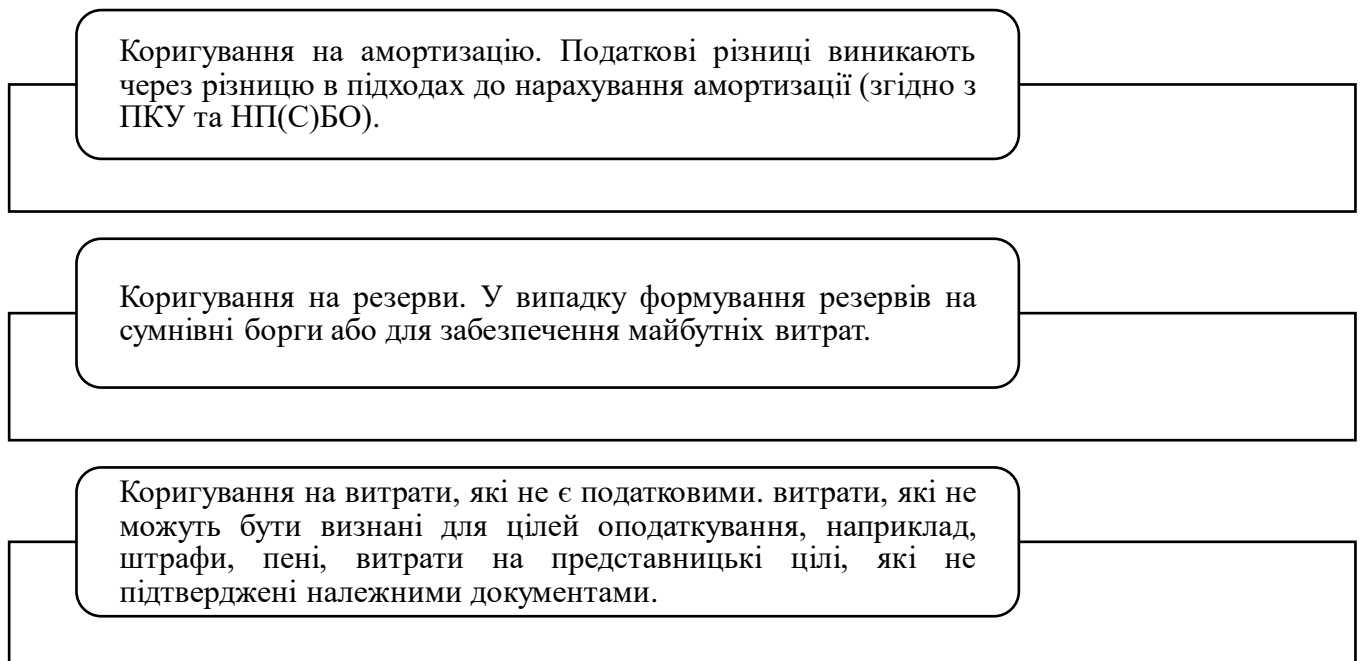

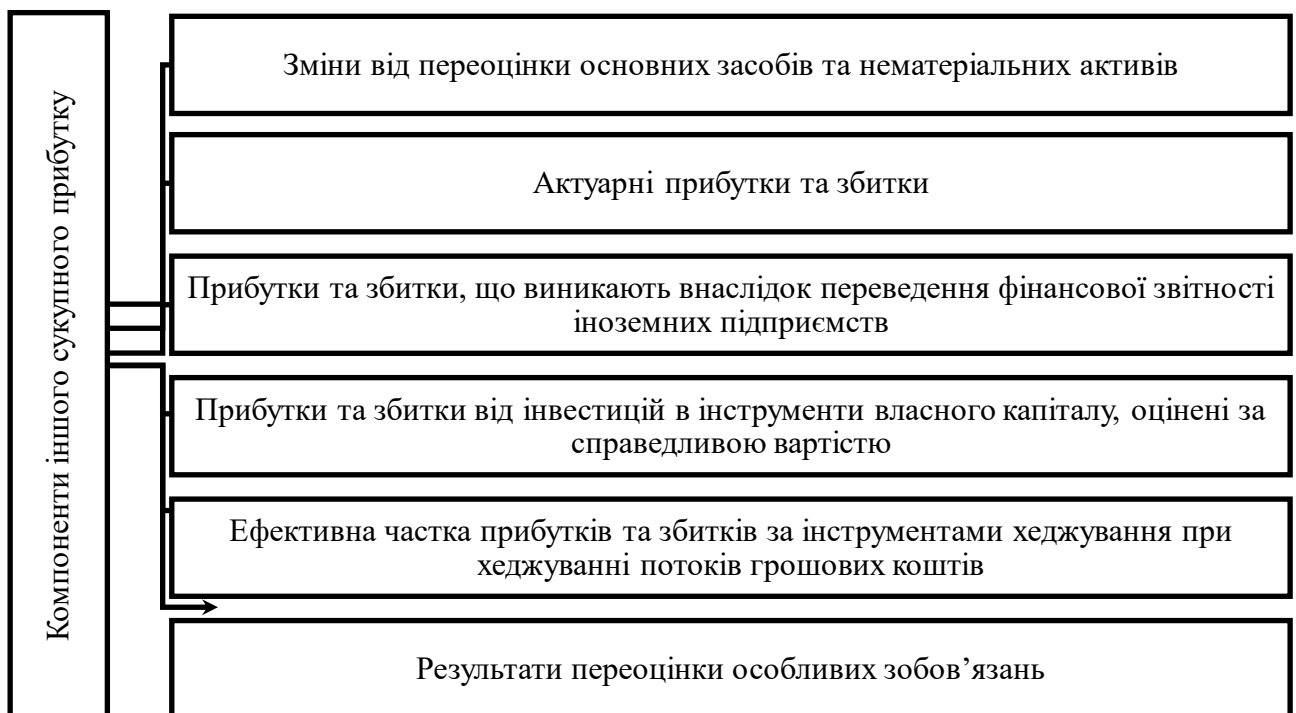
Рисунок 1.9. – Випадки коригування фінансового результату відповідно до ПКУ

Коригування фінансового результату на податкові різниці вимагається для забезпечення правильного визначення податкового прибутку та оподаткування підприємства. Коригування включає внесення змін до фін\результату через різниці у підходах до обліку доходів, витрат, амортизації, що можуть бути відмінні для бух/обліку та оподаткування.

Згідно з МСБО 1 «Подання фінансової звітності», прибуток — це залишок, який залишається після вирахування витрат із доходів протягом звітного періоду.

Загальний прибуток включає не лише чистий прибуток, але й інші доходи/витрати, що не відображаються в прибутку (наприклад, переоцінка активів чи валютні різниці). Чистий прибуток - це фінансовий результат за звітний період після вирахування податків.

МСБО 1 «Подання фінансової звітності» визначає сукупний прибуток як суму всіх доходів та витрат, що відображають зміни в капіталі підприємства протягом певного періоду, за винятком змін, що виникають внаслідок операцій з власниками.

Рисунк 1.10 –Сукупний прибуток відповідно МСБО 1

Сукупний прибуток включає:

- чистий прибуток (або збиток) - фінансовий результат підприємства, який обчислюється після врахування всіх витрат, доходів та податків, відображається у Звіті про фінансові результати.

Чистий прибуток є основним компонентом сукупного прибутку, який включає всі операційні та неопераційні доходи і витрати, включаючи податки на прибуток.

- інші елементи сукупного прибутку - доходи та витрати, що не включаються до чистого прибутку, але змінюють капітал підприємства.

Вони виникають в результаті інших доходи та витрати, що виникають безпосередньо через зміни у власному капіталі.

Приклади: переоцінка необоротних активів, курсові різниці від перерахунку фінансових звітів іноземних дочірніх компаній, коригування за переоцінкою фінансових інструментів.

- розкриття та оцінка курсових різниць - це різниці, які виникають при перерахунку фінансових результатів іноземних операцій у місцеву валюту підприємства.
- відстрочені податкові наслідки, коли зміни в капіталі підприємства не впливають на чистий прибуток, але відображаються як відстрочені податкові активи або зобов'язання
- результат від переоцінки, коли підприємство здійснює переоцінку своїх активів (наприклад, земельних ділянок або будівель), різниці, що виникають внаслідок такої переоцінки, включаються до сукупного прибутку. В сукупні прибуток підприємства включає зміни в оцінці фінансових інструментів (акцій, облігацій тощо).

Таким чином, МСБО 1 встановлює чіткі вимоги до відображення інформація про сукупний прибуток, що забезпечує прозорість і чіткість у фінансовій звітності підприємства. Сукупний прибуток дає більш повну картину фін/результатів підприємства, ніж тільки чистий прибуток, оскільки включає всі елементи змін в капіталі, не пов'язані з операціями з власниками.

Національні стандарти дають визначення прибутку та методології обліку та розподілу його.

Відповідно до НПСБО1 [18]: «прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов’язані з ними витрати». В НПСБО 17 [19] прибуток поділяють на обліковий та податковий прибуток, рис. 1.10.

Обліковий прибуток — це фінансовий результат підприємства, визначений за НП(С)БО, до сплати податку на прибуток. Він включає всі доходи та витрати підприємства, визначені згідно з бухгалтерським обліком, без врахування податкових коригувань і податкових різниць.

Податковий прибуток — є основою для розрахунку податкових зобов'язань підприємства з податку на прибуток. Податковий прибуток обчислюється на основі облікового прибутку, але з коригуванням на податкові різниці, що виникають через відмінності між правилами бухгалтерського та податкового обліку. Коригування може включати такі фактори, як амортизація, витрати на резерви, дохід, що не підлягає оподаткуванню, або витрати, що не визнаються для податкових цілей.

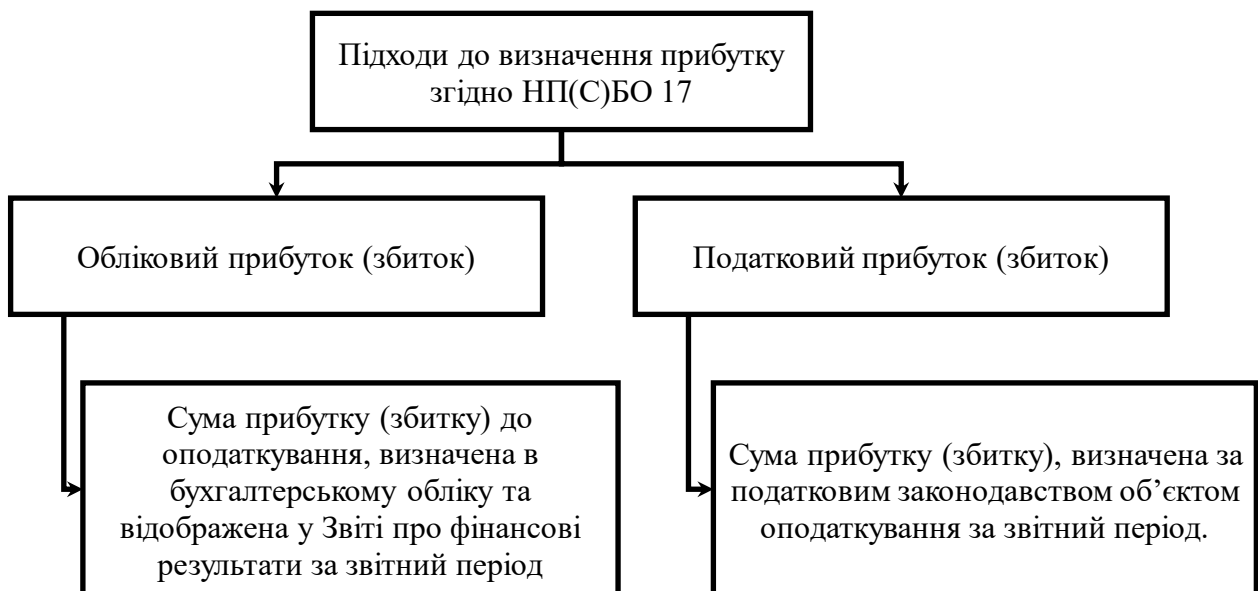

Рисунок 1.11 –Класифікація прибутку відповідно НП(С)БО 17 [19]

МСБО 12 «Податок на прибуток» визначає прибуток як фінансовий результат, що підлягає оподаткуванню, який є основою для обчислення податку

на прибуток. Однак термін «прибуток» у МСБО 12 має кілька різних аспектів у контексті обліку податку на прибуток.

Прибуток для цілей оподаткування включає дохід і витрати, які визначаються згідно з податковим законодавством. Він може не збігатися з бухгалтерським (обліковим) прибутком через різницю в правилах обліку та оподаткування (податкові різниці).

Прибуток для фінансових цілей — це чистий прибуток, який розраховується після врахування всіх витрат і доходів за бухгалтерським обліком, без коригувань на податкові різниці.

Оте, же МСБО 12 встановлює, що прибуток для цілей оподаткування — це величина, яка використовується для обчислення податку на прибуток. Даний тип прибутку відрізняється від облікового прибутку, який відображає фінансові результати підприємства за бухгалтерськими стандартами.

В таблиці 1.3. наведена порівняльна характеристика вимог НП(С)БО 17 та МСБО 12 щодо облікового прибутку та його відображення у фінансовій звітності.

Таблиця 1.3. – Порівняльна характеристика вимог НП(С)БО 17 та МСБО 12 щодо облікового прибутку та його відображення у фінансовій звітності

Критерій	НП(С)БО 17 "Податок на прибуток"	МСБО 12 "Податки на прибуток"
1	2	3
Сфера застосування	Регулює порядок обліку податку на прибуток в українських підприємствах, які застосовують національні стандарти.	Визначає облік податків на прибуток для підприємств, які готують звітність за міжнародними стандартами.
Об'єкт обліку	Податок на прибуток, розрахований на основі податкового прибутку відповідно до вимог Податкового кодексу України.	Податок на прибуток, включаючи поточний та відстрочений податки. Розглядаються тимчасові різниці.
Методологія визначення облікового прибутку	Базується на фінансовому результаті до оподаткування, визначеному за НП(С)БО, з коригуванням на податкові різниці.	Використовуються підходи до розрахунку тимчасових різниць між обліковою та податковою базами активів і зобов'язань.
Поточний податок на прибуток	Визначається на основі оподаткованого прибутку (або збитку) за даними податкового обліку.	Розраховується виходячи з оподаткованого прибутку відповідно до податкових законів.

1	2	3
Відстрочений податок на прибуток	Розрахунок відстрочених податків базується на різницях між обліковим та податковим прибутком, які виникають тимчасово.	Визначається для тимчасових різниць, які впливають на податкову базу активів та зобов'язань у майбутніх періодах.
Відображення у фінансовій звітності	Відображаються поточні та відстрочені податкові зобов'язання у Звіті про фінансові результати та Балансі.	Податки на прибуток відображаються у Звіті про сукупний дохід та у Балансі як окремі статті.
Оцінка відстрочених податків	Використовується ставка податку, чинна на дату складання звітності.	Враховуються ставки податку, які очікуються на момент реалізації активів або погашення зобов'язань.
Розкриття інформації	У Примітках до фінансової звітності розкривається інформація про нарахований поточний та відстрочений податок на прибуток.	Вимагається більш деталізоване розкриття, включаючи причини виникнення тимчасових різниць і використання податкових ставок.
Особливості коригувань	Можливі коригування податкових зобов'язань у разі змін законодавства або уточнення податкових розрахунків.	Коригування тимчасових різниць та відстрочених податків залежно від майбутніх змін у податковому середовищі.
Підхід до збитків минулих періодів	Можливе врахування збитків минулих періодів для зменшення податкових зобов'язань (відповідно до ПКУ).	Враховуються податкові збитки, які можуть бути перенесені на майбутні періоди, за умови ймовірності їх використання.

Ключові відмінності наведені на рис.1.11

Відмінності

База розрахунку

НП(С)БО базується на вимогах українського податкового законодавства, тоді як МСБО 12 враховує економічну сутність тимчасових різниць.

Вимоги до розкриття інформації

МСБО 12 передбачає більш деталізоване розкриття інформації про податки, включаючи вплив тимчасових різниць та очікувані податкові ставки.

Облік тимчасових різниць

МСБО 12 приділяє більше уваги прогнозуванню майбутніх податкових наслідків, у той час як НП(С)БО акцентує увагу на відповідності чинному податковому законодавству.

Глобальність підходу

МСБО 12 орієнтований на гармонізацію обліку в міжнародному середовищі, тоді як НП(С)БО враховує специфіку українського податкового регулювання.

Рисунок 1.12 – Відмінності між НП(С)БО 17 та МСБО 12

Таким чином, НП(С)БО 17 та МСБО 12 мають спільну мету — забезпечення достовірного відображення інформації про податки на прибуток.

Проте МСБО 12 надає ширші можливості для обліку тимчасових різниць, забезпечуючи гнучкість у міжнародній практиці. НП(С)БО 17 більше орієнтоване на відповідність податковим вимогам України.

Проведені дослідження дають можливість визначити критерії поняття прибуток в нормативно- законодавчих документах. Так відповідно до п. 134.1.1 ПКУ прибуток визначається як об'єкт оподаткування і розраховується за формулою:

$$\text{Податковий прибуток} = \text{Фінансовий результат (прибуток/збиток) до оподаткування, визначений за правилами бухгалтерського обліку,} \\ \pm \text{ коригування на податкові різниці.} \quad (1.1)$$

Базою для розрахунку є фінансовий результат, отриманий за даними бухгалтерського обліку. До фінансового результату додаються або віднімаються податкові різниці, передбачені ПКУ (наприклад, амортизація, резерви сумнівних боргів, операції з контрольованими особами).

В таблиці 1.4. наведені підходи визначення прибутку відповідно до ПКУ, НПСБО та МСБО та МСФЗ.

Таблиця 1.4. – Порівняння трьох підходів до визначення поняття прибуток згідно нормативних документів.

Критерії	ПКУ	НПСБО	МСБО
Об'єкт	Податковий прибуток для оподаткування	Бухгалтерський прибуток (чистий прибуток)	Чистий прибуток та загальний прибуток
Коригування	Податкові різниці відповідно до ПКУ	Відсутнє	Не враховує коригувань для оподаткування
Основний підхід	Фінансовий результат \pm податкові коригування	Доходи - Витрати - Податки	Доходи - Витрати (з податками)
Сфера застосування	Оподаткування	Вітчизняна фінансова звітність	Міжнародна фінансова звітність

Критерії визнання прибутку підприємства визначаються як бухгалтерськими стандартами, так і податковими нормативно-правовими актами. Основою для гармонійного обліку є дотримання принципів нарахування, відповідності доходів і витрат, а також прозорість у документальному

підтвердженні операцій. Подальше вдосконалення нормативної бази сприятиме зменшенню розбіжностей між обліковими системами та покращенню фінансової звітності підприємств.

Таким, чином в законодавчих документах є визначення прибутку відповідно до об'єкту сфери застосування.

В додатку В наведена класифікація прибутку відповідно до звіту про сукупні доходи.

Одним з завдання управління прибутком є його використання. ГКУ ст. 142 регулює питання розподілу прибутку підприємства.

1. Розподіл прибутку підприємства. Згідно ГКУ підприємство самостійно визначає порядок розподілу прибутку, якщо інше не передбачено його установчими документами або законодавством. При цьому обов'язкові платежі до бюджету (податки та збори) мають бути здійснені згідно з чинним податковим законодавством.

2. Пріоритетність використання прибутку. Підприємство має право самостійно використовувати прибуток на покриття витрат підприємства; виплата дивідендів створення резервного фонду та на інші цілі, визначені установчими документами.

3. Резервний фонд. Господарські товариства наприклад, акціонерні товариства, ТОВ повинні створювати резервний фонд.

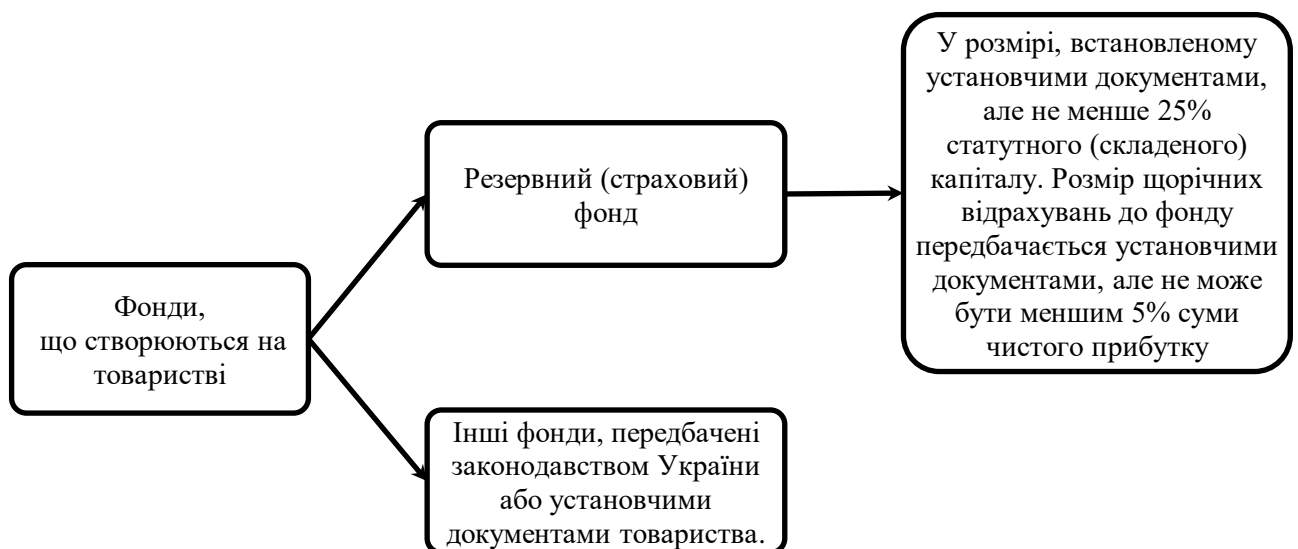

Рисунок 1.13 – Створення фондів за рахунок прибутку

4.Захист інтересів держави та кредиторів. При розподілі прибутку підприємство має враховувати необхідність виконання своїх зобов'язань перед державою, кредиторами та іншими контрагентами.

Як бачимо ст.142 ГКУ акцентує увагу на балансі між комерційною автономією підприємства та його обов'язками перед суспільством і партнерами. Отже, ГКУ безпосередньо не дає визначення поняття «прибуток», але трактує його в контексті розподілу та використання. Прибуток є фінансовим результатом господарської діяльності підприємства після покриття витрат і виконання зобов'язань, включаючи сплату податків та інших обов'язкових платежів. Чистий прибуток, розподіляє на власний розсуд відповідно до норм законодавства або установчих документів. Таким чином, прибуток у контексті ст. 142 ГКУ розглядається не як теоретичне поняття, а як практичний фінансовий ресурс, який є основою для функціонування, розвитку та розподілу коштів підприємства.

Після проведених досліджень зробимо висновки по першому розділу.

1. Прибуток є ключовим показником фінансової діяльності підприємства. Він відображає ефективність операційної діяльності та є основою для визначення податкових зобов'язань, розподілу доходів і забезпечення стійкості фінансового стану підприємства. Теоретичні аспекти обліку прибутку базуються на необхідності точного та достовірного відображення фінансових результатів для забезпечення прозорості і прийнятності фінансової звітності.

2. Важливим елементом обліку прибутку є правильне застосування стандартів бухгалтерського обліку, таких як НП(С)БО та МСФЗ, що встановлюють вимоги щодо визнання, оцінки та розкриття інформації про прибуток.

3. Управління прибутком є важливою складовою стратегії фінансового управління підприємства. Теоретичні підходи до управління прибутком включають не лише оптимізацію витрат і доходів, а й застосування ефективних методів прогнозування та аналізу фінансових результатів. Це дозволяє своєчасно виявляти можливості для підвищення рентабельності та фінансової стійкості підприємства.

Теоретичні аспекти обліку прибутку підприємства та його управління є важливими для забезпечення прозорості фінансових результатів і оптимізації процесів управління фінансами підприємства. Розуміння принципів обліку прибутку, правильний розподіл доходів та витрат, ефективне управління податковими різницями та використання методів прогнозування допомагають підприємствам досягати стабільної фінансової позиції та сприяють їхній довгостроковій конкурентоспроможності.

2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ПРИБУТКУ ПРАТ ІНГЗК ТА УПРАВЛІННЯ НИМ

2.1 Особливості діяльності та організації обліку на ПрАТ ІНГЗК

ПрАТ Інгулецький ГЗК входить до складу Групи Метінвест та виробляє залізорудний концентрат з вмістом заліза від 64% до 67%[22]. Група «Метінвест» є однією з найбільших вертикально інтегрованих гірничо-металургійних компаній у Європі. Її діяльність охоплює весь виробничий ланцюг: від видобутку руди до виробництва та реалізації готової металопродукції. Компанія була заснована у 2006 році і входить до складу холдингу SCM, основним акціонером якого є Рінат Ахметов.

Основними напрямками діяльності «Метінвесту» є:

- видобуток залізної руди, вугілля та інших корисних копалин;
- виробництво чавуну, сталі, прокату, труб і металопродукції з високою доданою вартістю;
- розробка нових технологій для підвищення енергоефективності та екологічності виробництва;
- розширення ринків збуту та розвиток клієнтоорієнтованих сервісів.

Свою діяльність холдинг «Метінвест» здійснює у понад 100 країнах світу та постійно інвестує в модернізацію виробничих потужностей і впровадження інновацій. Одним із ключових пріоритетів компанії є соціальна відповідальність, включаючи підтримку місцевих громад, розвиток інфраструктури, освіти та екологічних проєктів.

Гірничовидобувний дивізіон є ключовим сегментом діяльності групи «Метінвест» і забезпечує сталий видобуток та збагачення залізорудної сировини для металургійних підприємств України та міжнародних ринків. дивізіон об'єднує підприємства, які спеціалізуються на видобутку залізної руди та виробництві концентрату й агломерату.

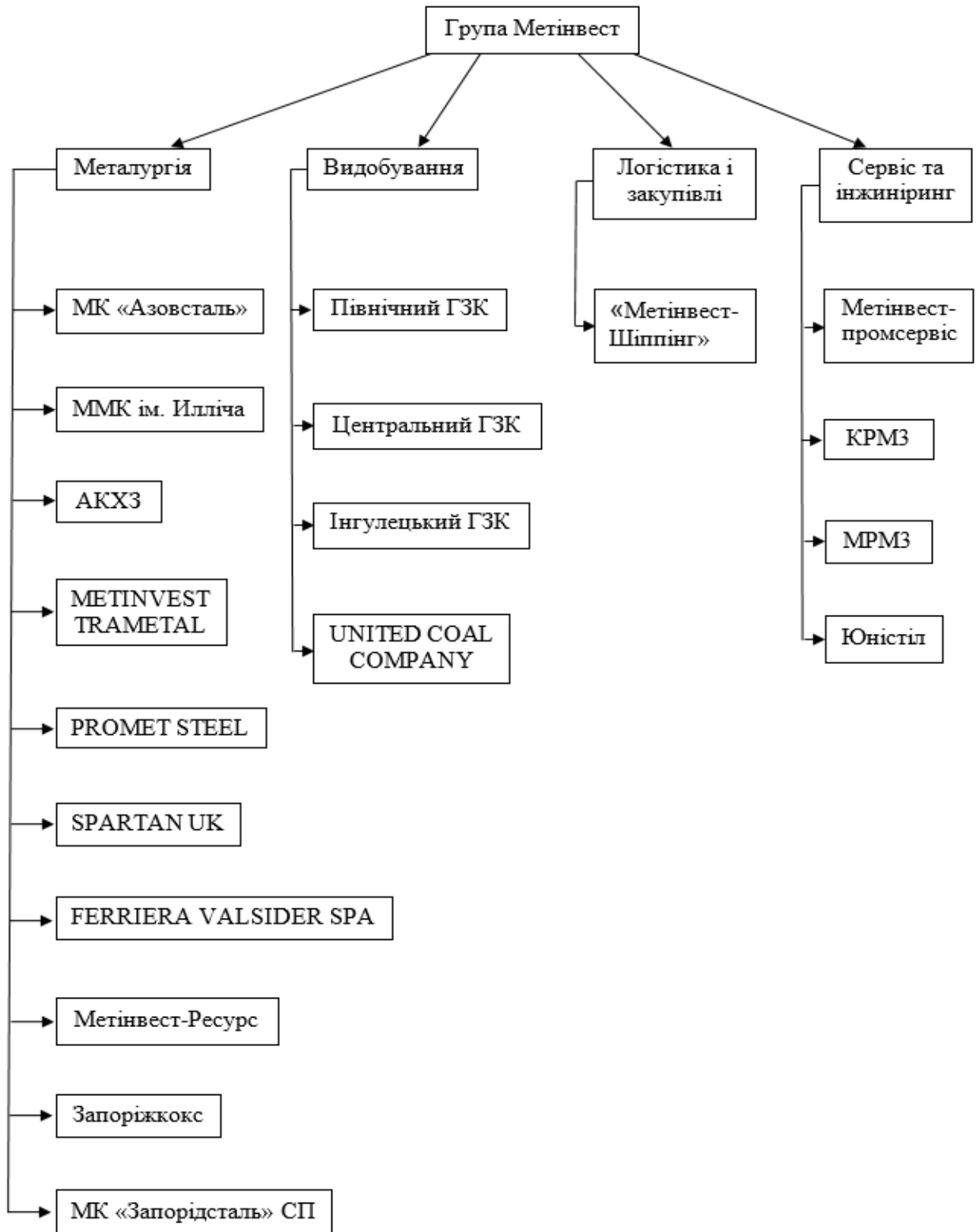

Рисунок. 2.1 – Структура холдингу Метінвест

До складу дивізіону входять провідні гірничо-збагачувальні комбінати України:

- ПрАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат» (ІнГЗК), який спеціалізується на виробництві залізорудного концентрату з високим вмістом заліза (до 68%).

- ПрАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» (ПівнГЗК), один із найбільших виробників концентрату та агломерату в Україні.

- ПрАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат» (ЦГЗК), виробляє залізорудний концентрат і агломерат.

- ПрАТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» (частково належить «Метінвесту»), забезпечує значний обсяг видобутку руди та виробництва концентрату.

Значна частина продукції гірничовидобувного дивізіону експортується до Європи, Китаю, Південно-Східної Азії та інших регіонів, що робить його стратегічним елементом у зовнішньоторговельній діяльності «Метінвесту».

ПрАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат» є одним із провідних підприємств у складі групи «Метінвест» та спеціалізується на видобутку і збагаченні залізної руди. Комбінат розташований у Кривому Розі, одному з найбільших гірничо-металургійних центрів України. Комбінат використовує циклічно-поточну технологію видобутку руди з використанням автомобільно-конвеєрного транспорту.

Основна діяльність ІнГЗК:

- видобуток залізної руди відкритим способом;
- виробництво концентрату з високим вмістом заліза (66-68%);
- постачання залізорудної сировини на металургійні підприємства України та за кордон.

ПрАТ ІнГЗК представляє об'єднання гірничотранспортного і дробильно-збагачувального комплексів, блоку допоміжних цехів і управління.

В структуру комбінату входить 17 структурних підрозділів (на правах цехів), у тому числі 7 основних [22], рис. 2.2.

Підрозділи комбінату використовують сучасне обладнання для видобутку руди та її збагачення. На ПрАТ ІнГЗК йде постійна модернізація технологічного

процесу, що дає можливість підвищити якості продукції та знизити екологічну впливовість. Інгулецький ГЗК також активно бере участь у соціальних проектах у регіоні, сприяючи розвитку інфраструктури, медицини та освіти.

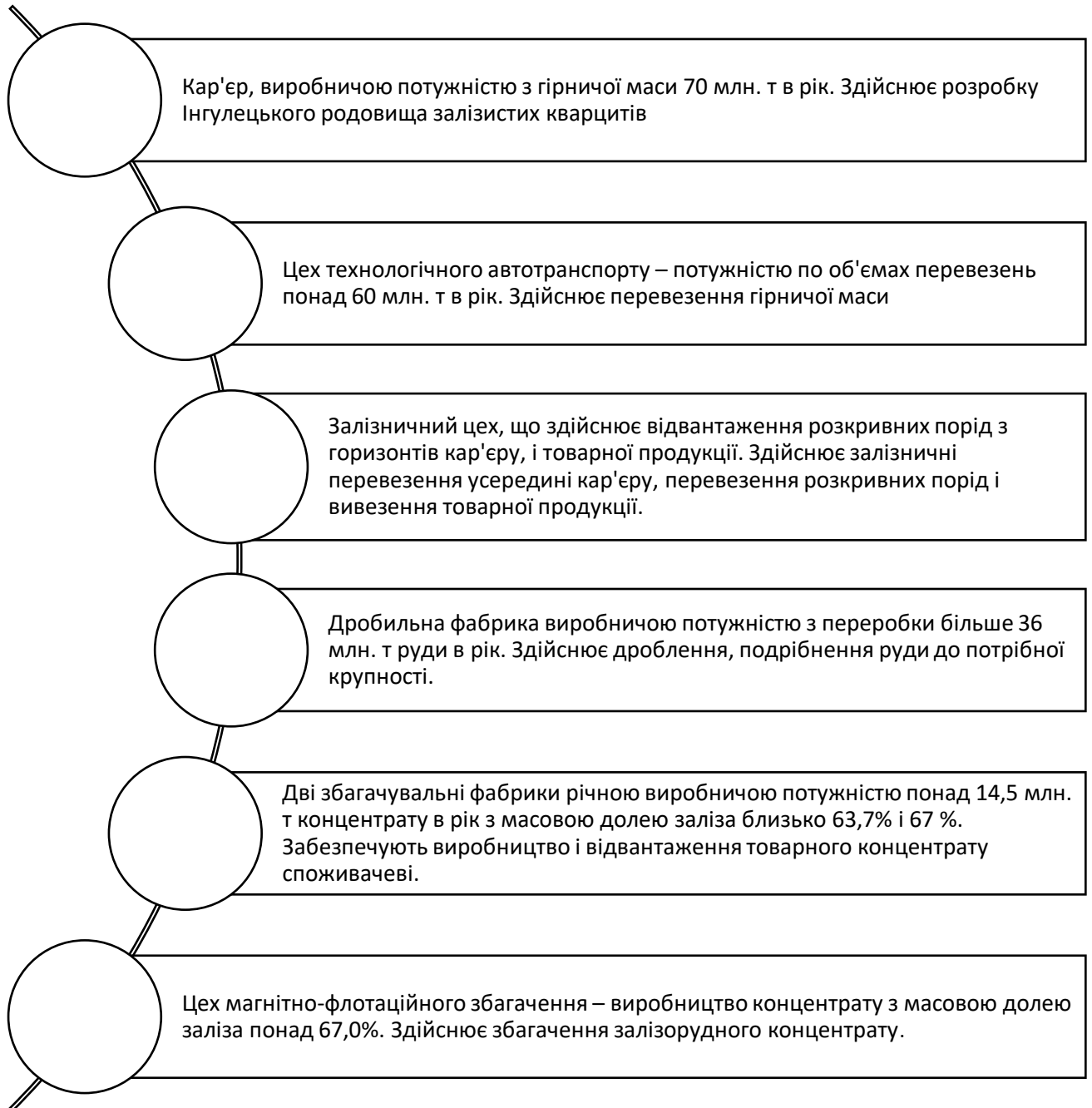

Рисунок 2.2 – Структура основних підрозділів ПрАТ ІнГЗК.

Сучасний ІнГЗК є важливим постачальником сировини для металургійної галузі України, що забезпечує створення продукції з високою доданою вартістю та сприяє економічному зростанню країни. Продукція комбінату

використовується як основна сировина в металургійній промисловості, забезпечуючи виробництво чавуну, сталі та інших металопродуктів.

Споживачі продукції ПрАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат» є зовнішні, так і внутрішні, див рис.2.3, 2.4,2.5.

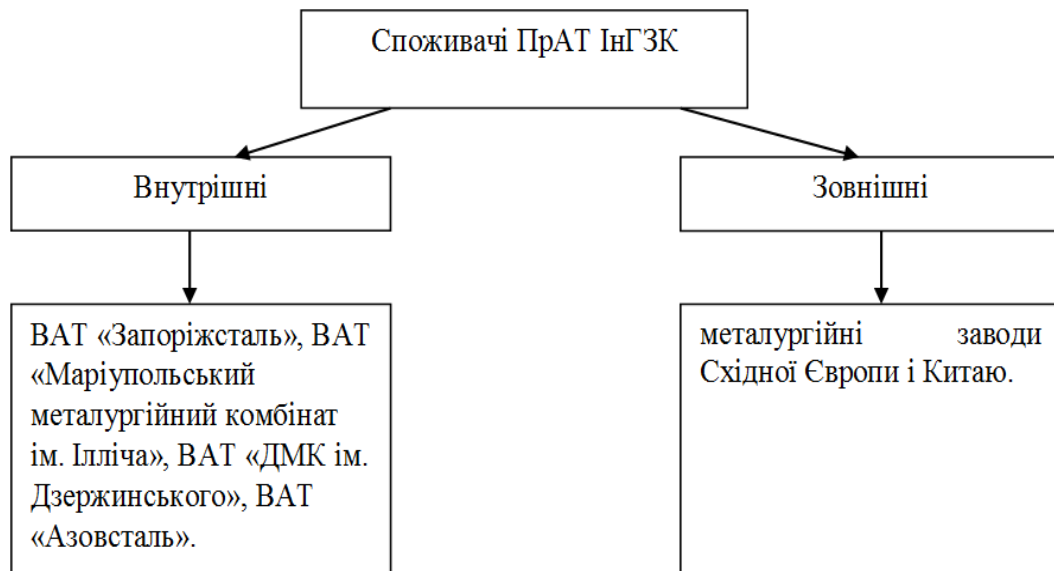

Рисунок 2.3 – Структура споживачів продукції комбінату

ПрАТ ІнГЗК є ключовим постачальником залізорудного концентрату для міжнародних клієнтів.

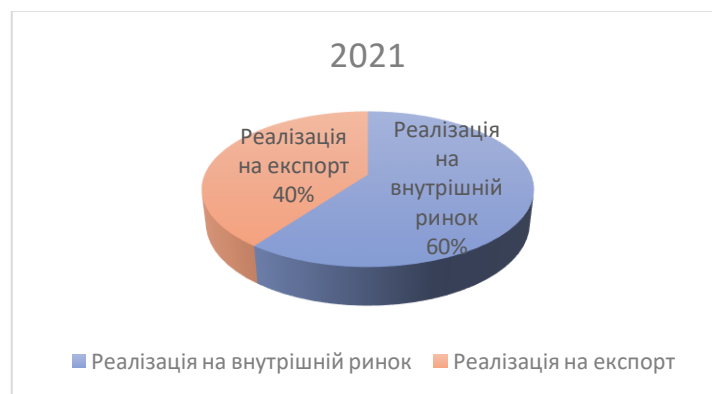

Рисунок 2.4 – Структура реалізації продукції комбінату у 2021 році

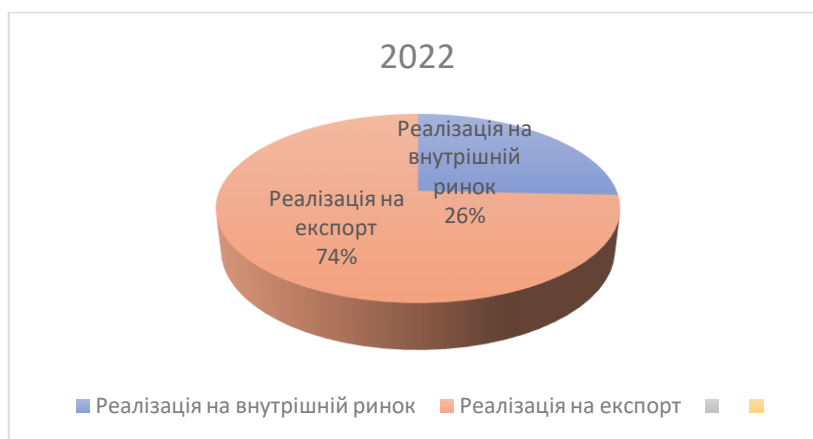

Рисунок 2.5 – Структура реалізації продукції комбінату у 2021 році

Як бачимо у 2022 році експорт становить значну частину реалізації продукції підприємства.

Китай є найбільший світовий споживач залізорудної сировини, де концентрат використовується для виробництва сталі. Металургійні підприємства країни Європейського Союзу (Німеччина, Польща, Чехія, Австрія) використовують український концентрат завдяки його високій якості та конкурентоспроможній ціні. Індустріальні гіганти країн Південна Корея та Японія зацікавлені в стабільному постачанні високоякісного залізорудного концентрату. Туреччина та країни Близького Сходу регулярно закупають концентрат для забезпечення роботи своїх металургійних заводів.

Окрім підприємств групи «Метінвест», продукцію ІнГЗК закупають незалежні металургійні заводи, які не входять до холдингу, але потребують високоякісної сировини для забезпечення виробничих процесів.

Продукція ПрАТ ІнГЗК використовується як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Таке становище говорить про те що комбінат залежить від експорту, що впливає на його фінансовий стан, як що будуть змін на міжнародному ринку.

Особливістю організації обліку на підприємстві є те що він ведеться ТОВ «Метінвест Бізнес Сервіс» (МБС).

ТОВ «Метінвест Бізнес Сервіс» (МБС) — багатофункціональний сервісний центр, що надає широкий спектр послуг підприємствам Групи

«Метінвест» та іншим клієнтам. Засноване у 2014 році, підприємство розташоване в місті Кривий Ріг, Україна.

Основні напрями діяльності МБС:

- бухгалтерський та податковий облік, ведення фінансової звітності, забезпечення податкового консультування та аудиту;
- казначейські операції, які пов'язані з управлінням грошових потоків, здійснення платіжних операцій та фінансове планування;
- юридична підтримка, надання консультацій з правових питань, підготовка та аналіз договорів, представництво інтересів клієнтів;
- перекладацькі послуги які забезпечують якісний переклад документації та інформаційних матеріалів;
- закупівлі та продажі, організація процесів постачання та реалізації продукції, оптимізація ланцюгів постачання.

МБС активно впроваджує цифрові сервіси для покращення обслуговування клієнтів, зокрема портал самообслуговування, що дозволяє замовляти послуги онлайн та відстежувати статус виконання запитів.

Завдяки високій якості послуг та професіоналізму команди, «Метінвест Бізнес Сервіс» є надійним партнером для підприємств Групи «Метінвест» та інших клієнтів, сприяючи підвищенню ефективності їхньої діяльності [6].

2.2 Аналіз основних економічних показників діяльності ПрАТ ІнГЗК та оцінка його фінансового стану

Аналіз діяльності підприємства – це комплексний процес дослідження фінансово-економічних показників, виробничих результатів, ресурсного забезпечення та інших аспектів роботи підприємства оцінки ефективності діяльності та визначення напрямів розвитку. Процес включає аналіз фінансових звітів (балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів), оцінку рентабельності, ліквідності, платоспроможності, аналіз операційних процесів та їх взаємозв'язків.

Проведемо аналіз основних показників діяльності комбінату за 2020-2022 рр. Інформація отримана з відкритих джерел та сайту підприємства[22] . В дод , Д, Е,Ж,З наведені фінансові звіти та показники діяльності підприємства (дод.К)

Як бачимо чистий дохід від реалізації продукції у 2021 році склав 40 723 708 тис. грн, що на 21 557 798 тис. грн (або 112,47%) більше, ніж у 2020 році. У 2022 році показник знизився до 12 696 756 тис. грн, зменшившись на 28 026 952 тис. грн (-68,82%) порівняно з 2021 роком. Покращенням цінової кон'юнктури та попиту на залізорудну у 2021 році значного зріс даний показник. Тоді як у 2022 році вплив мали економічні виклики, пов'язані із загальною кризою у промисловості та війною з росією.

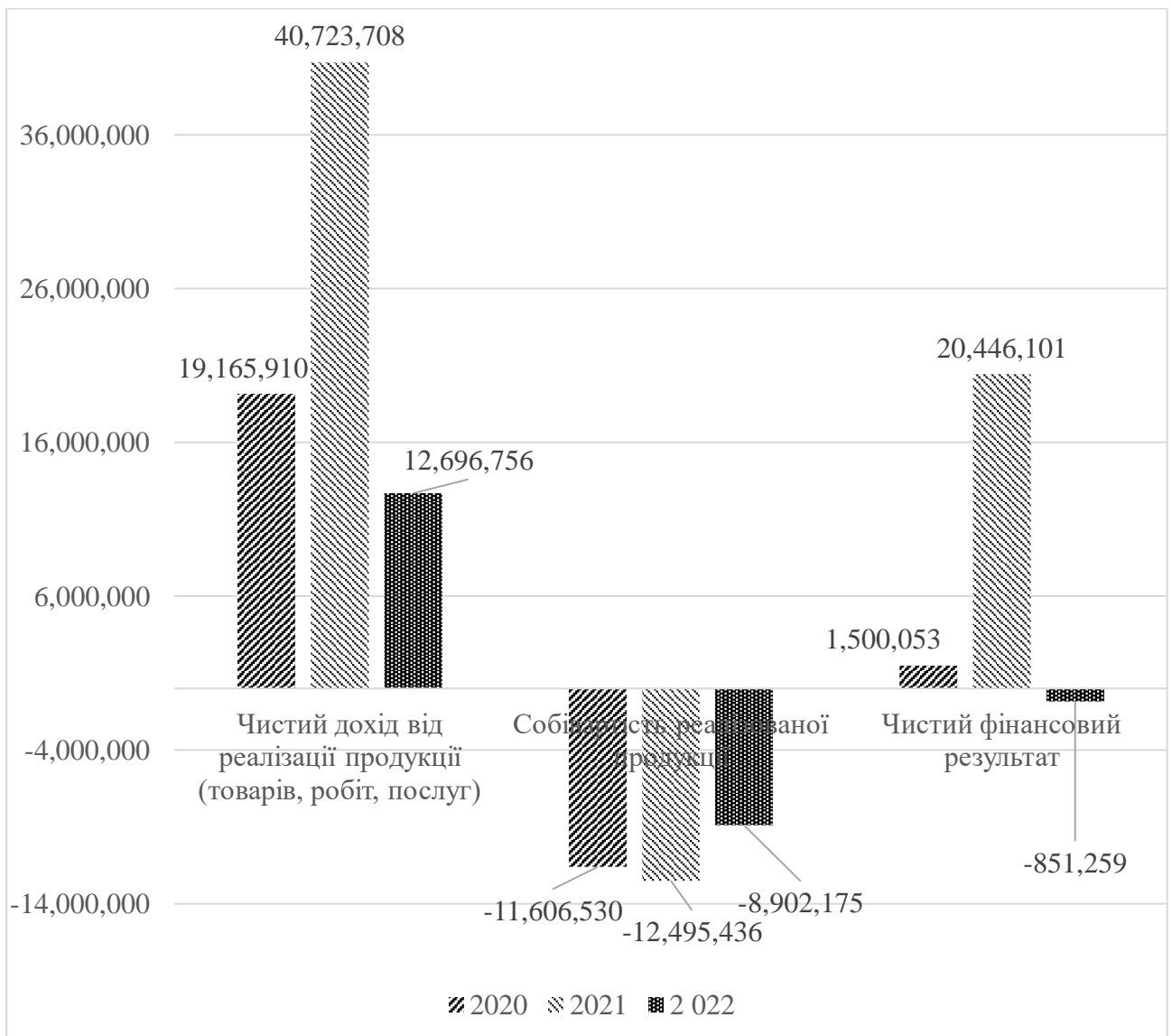

Рисунок 2.6 – Динаміка доходів від реалізації продукції, собівартості , фінансового результату за 2020-2022 рр.

У 2021 році собівартість збільшилася на 888 906 тис. грн (+7,65%) до 12 495 436 тис. грн. У 2022 році вона зменшилася на 3 593 261 тис. грн (-28,76%) і склала 8 902 175 тис. грн. Причина зниження витрат у 2022 році пов'язана з скороченням обсягів виробництва.

У 2021 році компанія отримала рекордний прибуток у 20 446 101 тис. грн, що на 18 946 048 тис. грн (1263,02%) більше, ніж у 2020 році. У 2022 році зафіксовано збиток у розмірі 851 259 тис. грн, що на 21 297 360 тис. грн (-95,84%) гірше порівняно з 2021 роком. Різке падіння фінансового результату в 2022 році пов'язане зі зниженням доходів і впливом економічної нестабільності.

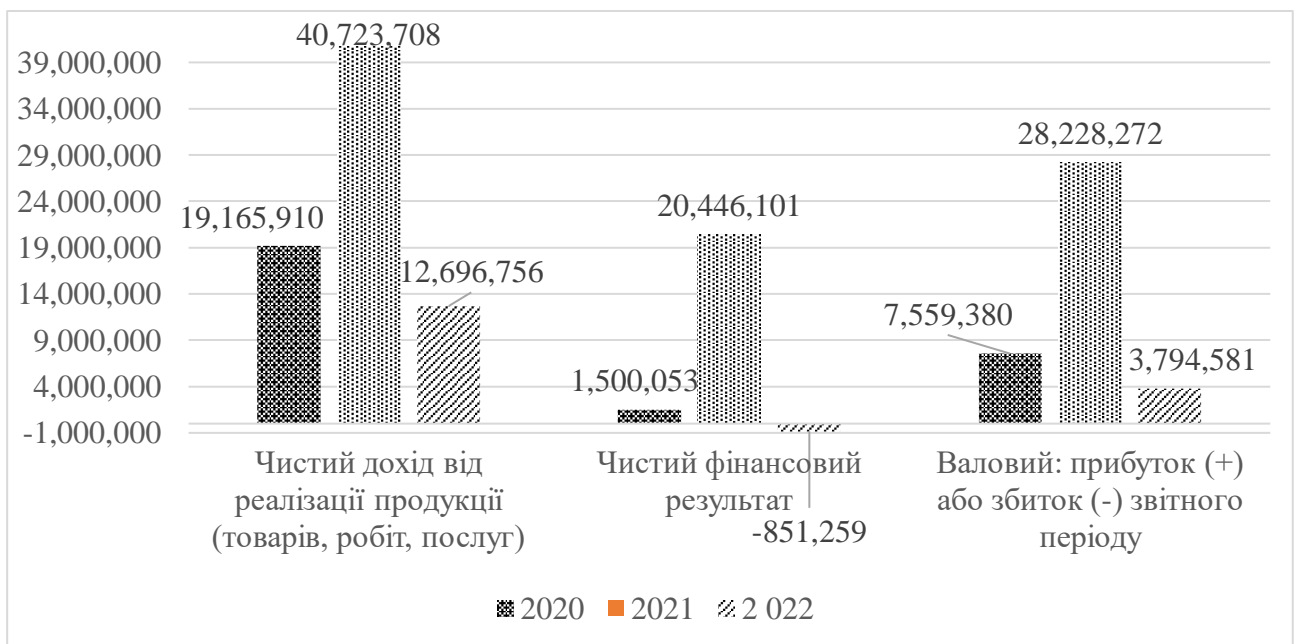

Рисунок 2.7 – Динаміка фінансових результатів за 2020-2022рр.

Як бачимо графічного зображення у 2021 році спостерігається значне зростання чистого доходу (+112,47%), порівняно з 2020 роком. У 2022 році спостерігається різке зменшення цього показника на 68,82% порівняно з 2021 роком.

У 2021 році підприємство продемонструвало значний прибуток (1 500 053 тис. грн). У 2022 році, незважаючи на зниження доходів, зберігається фінансовий результат, але він став від'ємним (-851 259 тис. грн), що свідчить про збитки.

У 2021 році компанія отримала валовий прибуток (7 559 380 тис. грн). У 2022 році спостерігається різке зниження валового прибутку, який став від'ємним, і підприємство зазнало збитків (-3 794 581 тис. грн).

Таким чином зростання доходів у 2021 році йде за рахунок різкого збільшення обсягів реалізації у порівняно з 2020 роком, це дуже позитивно вплинуло на фінансовий стан.

Хоча компанія мала значні доходи у 2021 році, у 2022 році вони значно знизились, що спричинило зниження фінансових показників, у тому числі чистого фінансового результату і валового прибутку. ПрАТ ІнГЗК мало від'ємний фінансовий результат 2022 року за рахунок зниження обсягів реалізації, що пов'язані з військовими діями в країні.

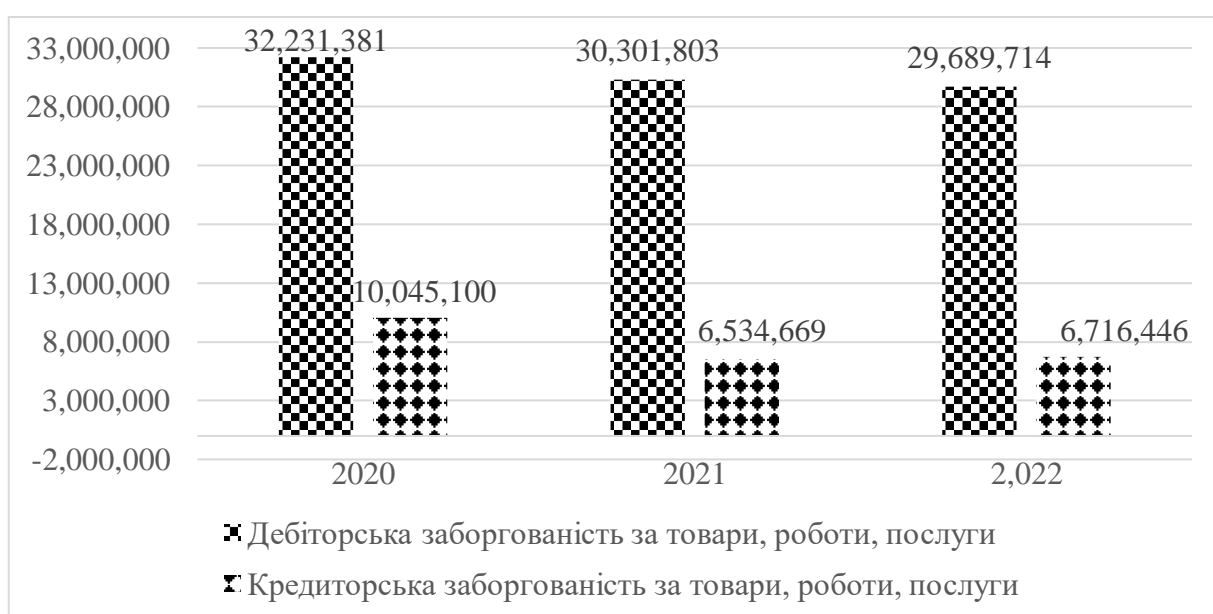

Рисунок 2.8 – Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості за 2020-2022рр

На підприємстві дебіторська заборгованість поступово зменшувалася протягом трьох років у 2021 році – -1 929 578 тис. грн (-5,98%) в порівнянні з 2020р, у 2022 році – -612 089 тис. грн (-2,02%) в порівнянні з 2021р.. Отже, у 2021 та 2022 роках спостерігається поступове зниження дебіторської заборгованості, що свідчить про покращення в управлінні дебіторами та, можливо, більш ефективну стратегію збору боргів. Зменшення заборгованості позитивно вплинуло на ліквідність підприємства.

Кредиторська заборгованість ПрАТ ІнГЗК знизилася у 2021 році на -3 510 431 тис. грн (-34,94%) до 6 534 669 тис. грн, в порівнянні з 2020 роком, але в 2022 році дещо зросла на 181 777 тис. грн (+2,78%). Зменшення кредиторської

заборгованості у 2021 році свідчить про поліпшення управлінських процесів у відношеннях з постачальниками за рахунок зміни в умовах оплати. Такі зміни є ознакою стабільності підприємства у виплатах.

Причини зниження дебіторської заборгованості є наслідком заходів з покращення управління дебіторськими рахунками через підвищення ефективності процесу стягнення боргів та зміни політики надання кредиту клієнтам. Тому підприємстві потрібно постійно контролювати наявність дебіторської та кредиторської заборгованості які впливають на зміну фінансового результату.

Наступним кроком аналізу діяльності є аналіз фінансового стану ПрАТ ІнГЗК

Таблиця 2.1 –Аналіз ліквідності підприємства за 2020-2021

Найменування показника	на 31.12.2021 р	на 31.12.2020 р.	Відхилення
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,51	1,13	
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,27	0,01	
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	0,09	0,13	
Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,91	0,87	

Коефіцієнт поточної ліквідності показує здатність ПрАТ ІнГЗК покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів. Значення зросло у 2021 році, перевищуючи критичне значення 1, що свідчить про підвищення фінансової стійкості підприємства та достатність оборотних активів для погашення поточних зобов'язань.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами показує частку власних оборотних засобів у покритті поточних активів. У 2020 році значення було негативним, що свідчить про дефіцит власних оборотних коштів. У 2021 році ситуація значно покращилась, і підприємство стало мати достатню частку власних коштів для фінансування оборотних активів.

Коефіцієнт довгострокових зобов'язань характеризує частку довгострокових зобов'язань у загальному обсязі джерел фінансування. Зниження значення в 2021 році свідчить про зменшення довгострокових зобов'язань, що

може бути позитивним фактором, оскільки знижується залежність підприємства від зовнішнього довгострокового фінансування.

Коефіцієнт поточних зобов'язань показує, яку частину зобов'язань підприємство має сплатити у короткостроковій перспективі. Невелике збільшення у 2021 році свідчить про зростання частки поточних зобов'язань у структурі капіталу, що може потребувати уваги до забезпечення їх своєчасного погашення.

Отже, значне збільшення коефіцієнта поточної ліквідності (з 1,13 до 1,51) та позитивне значення коефіцієнта забезпеченості власними оборотними засобами у 2021 році свідчить про поліпшення фінансового стану підприємства та його здатність покривати свої короткострокові зобов'язання.

Зниження коефіцієнта довгострокових зобов'язань (з 0,13 до 0,09) свідчить про скорочення залежності підприємства від довгострокового фінансування, що покращує фінансову стійкість.

Незначне збільшення коефіцієнта поточних зобов'язань (з 0,87 до 0,91) може вказувати на більший обсяг зобов'язань, які потрібно сплатити у короткостроковій перспективі. Це може бути викликом для управління оборотним капіталом.

Таблиця 2.2 – Аналіз ліквідності підприємства за 2021-2022

Найменування показника	на 31.12.2021 р.	на 31.12.2022 р.	Відхилення
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,51	1,46	-0,05
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,27	0,25	-0,02
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	0,09	0,09	х
Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,91	0,91	х

Зменшення коефіцієнта поточної ліквідності свідчить про незначне погіршення здатності підприємства покривати свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів. Проте значення 1,46 все ще перебуває у допустимих межах (вище критичного рівня 1), що вказує на відносно стабільну платоспроможність підприємства.

Незначне зменшення цього показника свідчить про скорочення частки власних оборотних коштів у фінансуванні поточних активів. Це може бути викликано збільшенням короткострокових зобов'язань або зменшенням власного капіталу.

Відсутність змін свідчить про стабільність структури фінансування підприємства у частині довгострокових зобов'язань. Такий рівень свідчить про низьку залежність від довгострокових кредитів та позик, що є позитивним аспектом для фінансової стійкості.

Показник залишився незмінним, що свідчить про стабільну частку поточних зобов'язань у структурі капіталу. Це свідчить про відсутність суттєвих змін у рівні короткострокового боргу.

Таким чином, незважаючи на незначне зниження показників поточної ліквідності та забезпеченості власними оборотними засобами, підприємство залишається платоспроможним і має достатньо активів для погашення своїх поточних зобов'язань. Коефіцієнти довгострокових та поточних зобов'язань залишилися незмінними, що свідчить про стабільну структуру джерел фінансування підприємства. Зменшення коефіцієнта забезпеченості власними оборотними засобами може сигналізувати про необхідність покращення структури капіталу шляхом збільшення частки власних коштів або зниження поточних зобов'язань.

Зробимо висновки про фінансовий стан комбінату. За період 2020–2022 рр. фінансові результати підприємства демонструють певну нестабільність. У 2021 році спостерігалось різке зростання чистого доходу від реалізації продукції (вдвічі порівняно з 2020 роком), що сприяло значному зростанню валового прибутку та чистого фінансового результату. Однак у 2022 році дохід зменшився на 69% відносно 2021 року, що негативно вплинуло на рівень прибутковості підприємства. Аналіз собівартості реалізованої продукції та інших витрат підприємства свідчить про їх значний вплив на фінансові результати. Зниження доходів у 2022 році супроводжувалося скороченням витрат, але цього було недостатньо для утримання високих показників прибутковості. Збутові,

адміністративні та інші операційні витрати залишалися відносно стабільними, що говорить про контрольованість цих витрат.

Коефіцієнти ліквідності підприємства за період демонструють задовільний рівень. Поточна ліквідність у 2020–2022 рр. перебувала на рівні вище нормативного значення, хоча в 2022 році показники дещо знизилися. Забезпеченість власними оборотними засобами також покращилася у 2021 році, але в 2022 році знову знизилася, що свідчить про зменшення частки власного капіталу у фінансуванні поточних активів.

Дебіторська та кредиторська заборгованість підприємства знизилася у 2022 році порівняно з 2020 роком. Це може свідчити про більш ефективну політику управління розрахунками з контрагентами. Однак зниження дебіторської заборгованості може бути пов'язане і зі скороченням обсягів реалізації продукції.

Спостерігалася стабільна структура довгострокових та поточних зобов'язань у 2021–2022 рр., що свідчить про відсутність значних змін у фінансуванні підприємства. Низький коефіцієнт довгострокових зобов'язань демонструє невисокий рівень залежності від довгострокового кредитування.

2.3 Бухгалтерський облік прибутку підприємства на ПрАТ ІнГЗК

Бухгалтерський облік прибутку підприємства — це система реєстрації, узагальнення та аналізу господарських операцій, пов'язаних із доходами, витратами та фінансовими результатами.

Підприємство ПрАТ ІнГЗК веде облік з міжнародними стандартами. Основні стандарти, що регулюють облік доходів, витрат і формування фінансового результату, це МСФЗ 15 "Дохід від договорів з клієнтами" та МСБО 1 "Подання фінансової звітності", МСБО 18 «Доходи» дод. Л.

Відповідно до МСФЗ 15, дохід визнається в момент виконання зобов'язань перед клієнтом, тобто тоді, коли контроль над товарами чи послугами передається покупцеві.

На рисунку наведені первинні документи які використовуються для обліку прибутку.

Рисунок 2.9 –Документи, які використовують на підприємствах при формуванні прибутку.

Основні етапи визнання доходу:

- Ідентифікація договору з клієнтом;
- Визначення зобов'язань до виконання;
- Визначення ціни операції;

- Розподіл ціни між зобов'язаннями;
- Визнання доходу при виконанні зобов'язань.

Згідно НСБО 16 "Витрати", витрати визнаються тоді, коли вони призводять до зменшення економічних вигоди у вигляді відтоку активів або зростання зобов'язань. Витрати поділяються на собівартість реалізованих товарів, робіт, послуг, адміністративні витрати, витрати на збут, інші витрати.

Прибуток підприємства визначається як різниця між загальними доходами та загальними витратами за звітний період. В процесі діяльності прибуток формується як різниця доходів підприємства та витрат. Доходи від основної діяльності ПрАТ ІнГЗК відображаються на рахунку 70 «Доходи від реалізації». Витрати відображаються на рахунках класу 8 та 9.

В дод. М наведена характеристика рахунків для обліку формування прибутку.

Організаційні аспекти обліку прибутку на ІнГЗК наведені на рис.2.10.

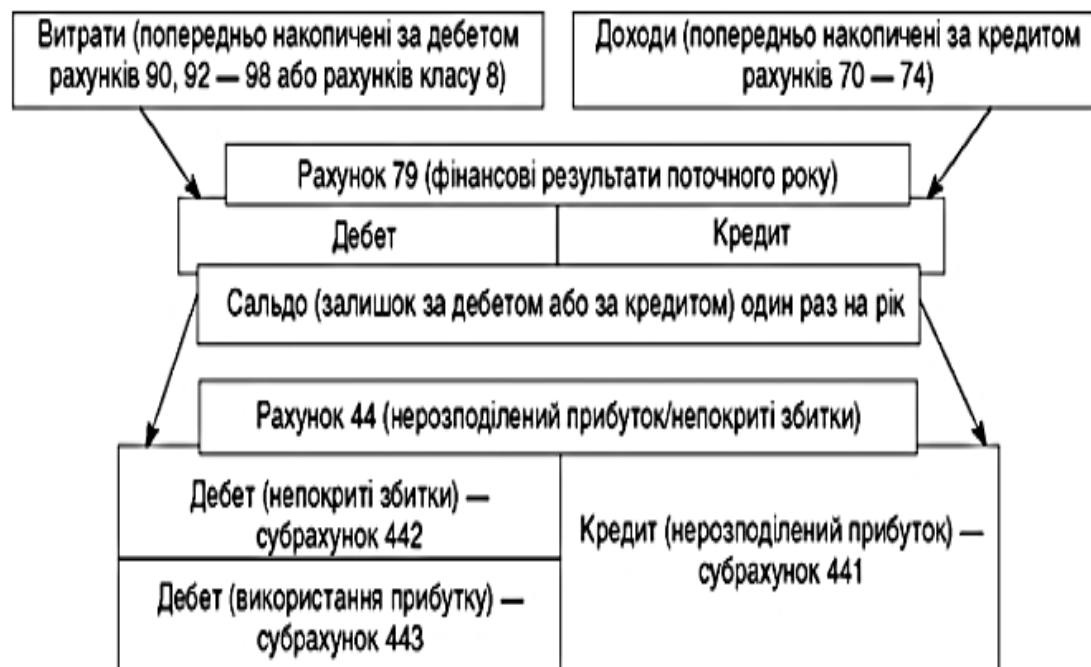

Рисунок 2.10 Організаційні аспекти формування та обліку прибутку на підприємстві

Облік прибутку починається з формуванням фінансового результату за певний період. Для вірного відображення фінансового результату на рахунках

бухгалтерського обліку використовують рахунок 79, який є пасивним [7]. В кінці звітнього періоду рах. 79 закривають з метою визначення кінцевого фінансового результату – прибуток або збиток. У дод М наведемо характеристику рах.79.

Основні бухгалтерські проведення по формування прибутку :

1.Отримання доходу від реалізації продукції

Дт 361 (Розрахунки з покупцями)

Кт 70 (Дохід від реалізації продукції).

2.Відображення собівартості реалізованої продукції

Дт 90 (Собівартість реалізації)

Кт 23 (Виробництво).

3.Списання витрат на збут і адміністративних витрат

Дт 93 (Витрати на збут) або 92 (Адміністративні витрати)

Кт 63 (Розрахунки з постачальниками).

4.Закриття доходів і витрат на фінансові результати

Дт 70, 90, 92, 93

Кт 79 (Фінансові результати).

5.Відображення прибутку

Дт 79 (Фінансові результати)

Кт 44 (Нерозподілений прибуток).

Як бачимо кінцевий фінансовий результат відображається на рах.44.

Характеристика рахунку наведено у дод Н.

Для відображення нерозподіленого прибутку або непокритих збитків у бухгалтерському обліку використовуються субрахунки рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». Цей рахунок призначений для відображення фінансового результату, накопиченого підприємством протягом звітнього або попередніх періодів, а також для обліку використання прибутку у поточному році. Рахунок є пасивним. За кредитом рахунку 44 відображають зростання нерозподіленого прибутку, отриманого від основної, інвестиційної чи іншої діяльності підприємства. За дебетом показують понесені збитки або

використання прибутку для виплати дивідендів, покриття збитків минулих років чи інших цілей.

На рис.2.11 наведені основні господарські операції з обліку прибутку та управління ім.

Рисунок 2.11– Господарські операції з обліку прибутку на ПрАТ ІнГЗК.

Нерозподілений прибуток – це частина позитивного фінансового результату діяльності підприємства, яка не була розподілена між учасниками чи акціонерами, а залишилася ІнГЗК для подальшого використання. Фактично, ця сума інвестується в підприємство, збільшуючи його власний капітал. У випадку збитків, навпаки, власний капітал зменшується на відповідну величину.

Основне призначення рахунку 44 – це акумулювання суми нерозподіленого прибутку, який слугує внутрішнім довготерміновим джерелом фінансування підприємства. Таким чином, нерозподілений прибуток може бути використаний для: фінансування розвитку бізнесу, інвестицій у нові проекти, покриття збитків попередніх років, формування резервів чи виплати дивідендів у майбутньому. Розподіл прибутку підприємства базується на спеціально розробленій політиці, яка враховує стратегічні цілі розвитку організації. Політика визначає напрями використання отриманого прибутку, включаючи:

- стратегічні інвестиції, необхідні для зростання та модернізації підприємства;
- заходи щодо підвищення ринкової вартості компанії;
- забезпечення матеріальних інтересів працівників, акціонерів та інших зацікавлених сторін.

На рис.2.11 наведені напрямки розподілу прибутку.

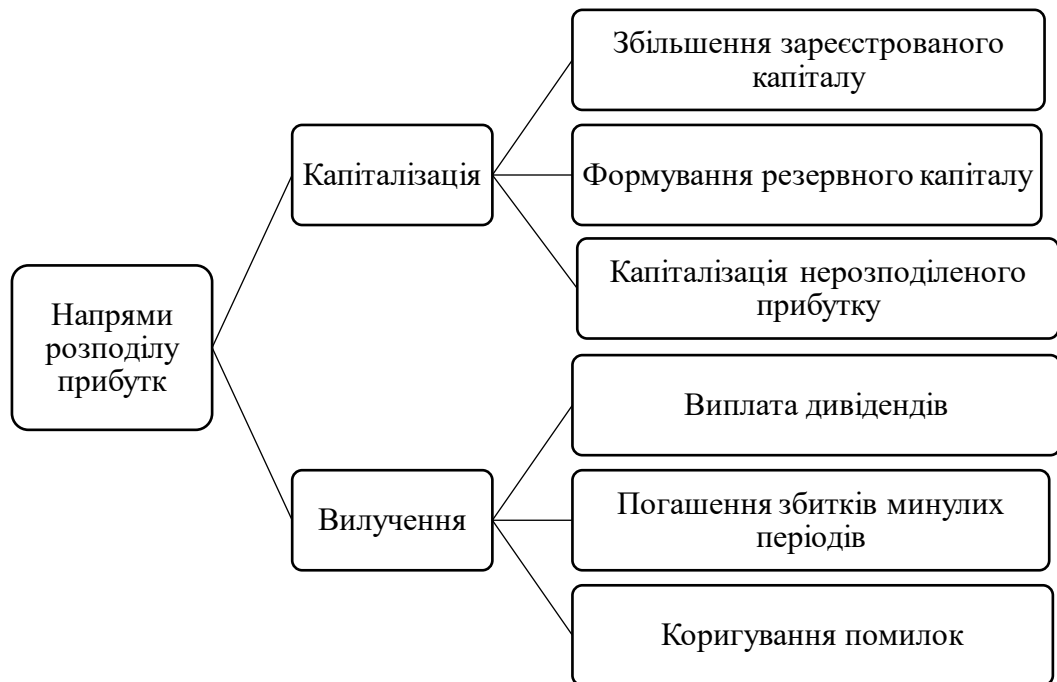

Рисунок 2.12 – Напрями розподілу прибутку

Ключовим завданням при розробці політики розподілу прибутку є балансування двох протилежних інтересів власників:

1. Максимізація поточного доходу, який може бути отриманий у вигляді дивідендів чи інших форм виплат.

2. Збільшення економічного потенціалу підприємства через реінвестування прибутку для забезпечення довгострокового зростання.

Головною метою є оптимізація пропорцій між сумами розподілу є задоволення поточних фінансових інтересів власників та формування внутрішніх джерел для подальшого розвитку підприємства.

Реалізація збалансованої політики розподілу прибутку забезпечує не лише стабільність і ефективність підприємства в короткостроковій перспективі, але й його конкурентоспроможність і зростання у майбутньому.

Користувачі фінансової звітності потребують точної та надійної інформації про розмір і динаміку прибутку підприємства. Основним джерелом таких даних є фінансова звітність, яка має відображати реальний стан справ на підприємстві. Її достовірність часто підтверджується незалежними аудиторами через надання аудиторських висновків, а також перевітками з боку державних регуляторних органів.

ПрАТ ІнГЗК веде облік та складає фінансову звітність відповідно до вимог міжнародних стандартів. Відповідно до вимог МСБО, зокрема МСБО 1 «Подання фінансової звітності», підприємства зобов'язані відображати результати діяльності у формі, зрозумілій та доступній для користувачів фінансової звітності. У цьому контексті прибуток повинен бути розкритий із урахуванням таких принципів:

- достовірність та повнота даних;
- нейтральність і відсутність викривлень;
- порівнянність даних у часі.

МСБО також вимагають розкривати у примітках до звітності додаткову інформацію про формування прибутку, включаючи деталізацію доходів та витрат, а також пояснення щодо використання отриманого прибутку.

У фінансовій звітності підприємства прибуток поділяється на кілька основних видів, рис.2.13

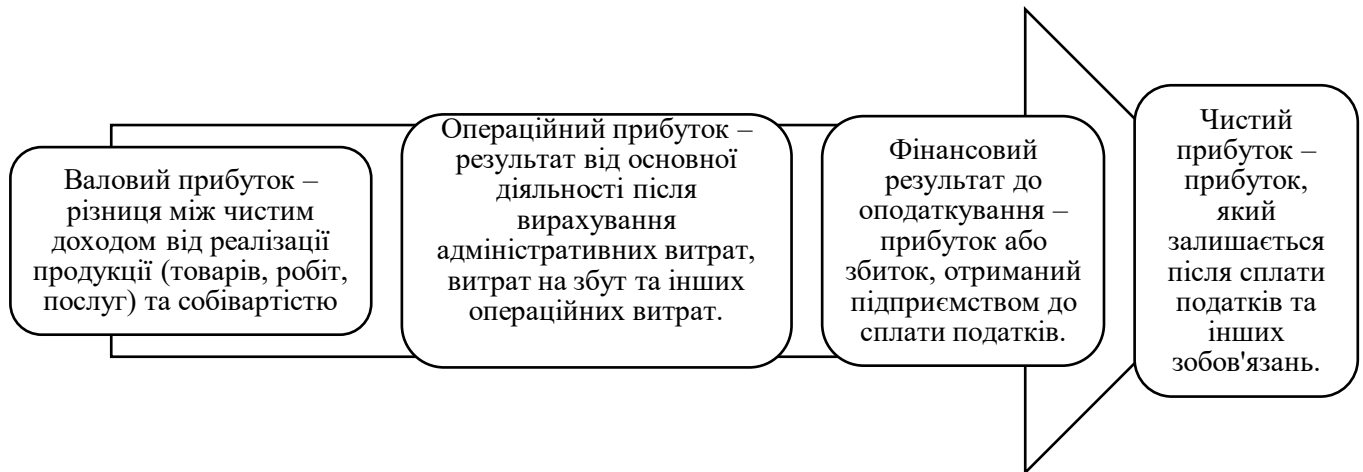

Рисунок 2.13 – Схема формування чистого прибутку у фінансовій звітності

Класифікація видів прибутку дозволяє деталізувати фінансовий результат за його джерелами, що сприяє підвищенню прозорості звітності та надійності інформації для користувачів.

У фінансовій звітності інформація про прибуток відображається в наступних звітах . табл.2.3

Таблиця 2.3 – Відображення інформації про прибуток у фінансовій звітності

Форма звітності	Номер рядка	Інформація, що подається
Звіт про фінансовий стан	1420	Сальдо нерозподіленого прибутку (кредитове сальдо субрахунку 441) або непокритий збиток (дебетове сальдо субрахунку 442)
Звіт про сукупний дохід	2350 (2350)	Чистий фінансовий результат за період - прибуток або збиток (кредитове або дебетове сальдо рахунку 79).
Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)	3500	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування
Звіт про власний капітал	7 стовпчик	Зміна нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) внаслідок змін облікової політики виправлення помилок, інших змін; розподіл прибутку на виплати дивідендів, спрямування до зареєстрованого капіталу, резервного фонду спеціальні цільові фонди
Примітки до фінансової звітності	V «Доходи та витрати»	Розшифрування деяких статей звіту про фінансові результати: інші операційні доходи доходи та втрати від здійснення фінансових інвестицій за методом участі в капіталі, інші фінансові доходи, інші доходи

Нерозподілений прибуток підприємства, який відображається на рахунку 44, є важливим джерелом фінансування подальшого розвитку. Він може бути використаний на: виплату дивідендів; реінвестиції у виробництво; формування резервів та покриття збитків.

Використання прибутку обов'язково знаходить відображення у Звіті про власний капітал, що забезпечує прозорість його розподілу.

Облік прибутку та його відображення у фінансовій звітності є важливими елементами управління фінансовими ресурсами підприємства. Дотримання міжнародних стандартів дозволяє ПрАТ ІнГЗК забезпечити достовірність, прозорість і порівнянність фінансових показників, що є основою для прийняття ефективних управлінських рішень. Ефективна політика використання прибутку сприяє підвищенню фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Прибуток підприємства є важливим об'єктом оподаткування, який забезпечує наповнення державного бюджету. В Україні порядок обчислення та сплати податку на прибуток регулюється нормами Податкового кодексу України (ПКУ). Згідно з чинним законодавством, базою для оподаткування є фінансовий результат (прибуток), визначений у фінансовій звітності підприємства, скоригований відповідно до вимог ПКУ.

Об'єктом оподаткування податку на прибуток є прибуток підприємства, який розраховується як різниця між доходами та витратами, визначеними за правилами бухгалтерського обліку. Відповідно до статті 134 ПКУ, базою оподаткування є фінансовий результат до оподаткування, відображений у звіті про фінансові результати, скоригований на податкові різниці.

Основні елементи об'єкта оподаткування:

Доходи	Витрати	Коригування
<ul style="list-style-type: none"> Усі доходи підприємства, отримані від основної, інвестиційної та іншої діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> Собівартість реалізованої продукції, адміністративні, збутові витрати, а також фінансові та інші операційні витрати 	<ul style="list-style-type: none"> Фінансовий результат бухгалтерського обліку коригується на податкові різниці, визначені в ПКУ

Рисунок 2.14– Елементи об’єкту оподаткування ПП.

ПП визначається згідно до НП(С)БО 17 та обліковується на рахунку 98, за Дт рах. 98 йде нарахування суми податку, а за Кт – списання на фін/результати за рах. 79.

Таблиця 2.4 –Бухгалтерські проведення на рах.98

Рахунок 98 «Податок на прибуток» кореспондує			
за дебетом з кредитом рахунків:		за кредитом з дебетом рахунків:	
«Відстрочені податкові активи»	171	«Відстрочені податкові активи»	171
«Цільове фінансування і цільові надходження»	481	«Відстрочені податкові зобов’язання»	54
«Відстрочені податкові зобов’язання»	54	«Розрахунки за податками й платежами»	641
«Розрахунки за податками й платежами»	641	«Фінансові результати»	79
«Фінансові результати»	79		

Фінансовий результат, відображений у фінансовій звітності, підлягає коригуванню на податкові різниці, визначені ПКУ. Податкові різниці поділяються на два основні види:

1.Тимчасові різниці виникають через відмінності між моментом визнання доходів і витрат у бухгалтерському та податковому обліку. Наприклад, різниці за амортизацією основних засобів або резервами сумнівних боргів.

Таблиця 2.5 –Податкові тимчасові різниці

Тимчасова різниця	Причина виникнення (для платників податку, які коригують фінрезультат на податкові різниці)	Рахунки обліку
різниця з нарахування резерву сумнівних боргів (п. 139.2ПКУ)*	У податковому обліку витрати з нарахування резерву сумнівних боргів з фінрезультату “прибираються” коригуваннями (пп. 139.2.1 ПКУ). Вони будуть лише визнані, коли відбудеться списання за рахунок резерву безнадійної заборгованості (пп. 139.2.1 ПКУ).	38
різниця з нарахування забезпечення (резерву) гарантійних зобов’язань (п. 139.1 ПКУ)*	У податковому обліку витрати з нарахування забезпечень гарантійних зобов’язань з фінрезультату “прибираються” коригуванням. Вони будуть визнані по мірі використання такого забезпечення в майбутніх періодах при настанні гарантійних випадків.	473
різні строки амортизації основних засобів (ст. 138.3 ПКУ)*	Різниця в строках амортизації (коротші строки в обліку, ніж у ст. 138 ПКУ) призводить до різниці в витратах на амортизацію. Протягом декількох років дана різниця буде компенсована по мірі наближення амортизації основного засобу до кінцевого строку.	131, 132
різна вартісна межа визнання основних засобів(ст. 138 ПКУ)**	Дана різниця також впливає на амортизаційні витрати через різницю в вартісній оцінці основних засобів. Різниця компенсується по мірі експлуатації та списання таких активів.	10

2. Постійні різниці виникають через доходи та витрати, які враховуються лише в одному обліку (бухгалтерському чи податковому). Наприклад, витрати на представницькі заходи, які перевищують встановлені ліміти.

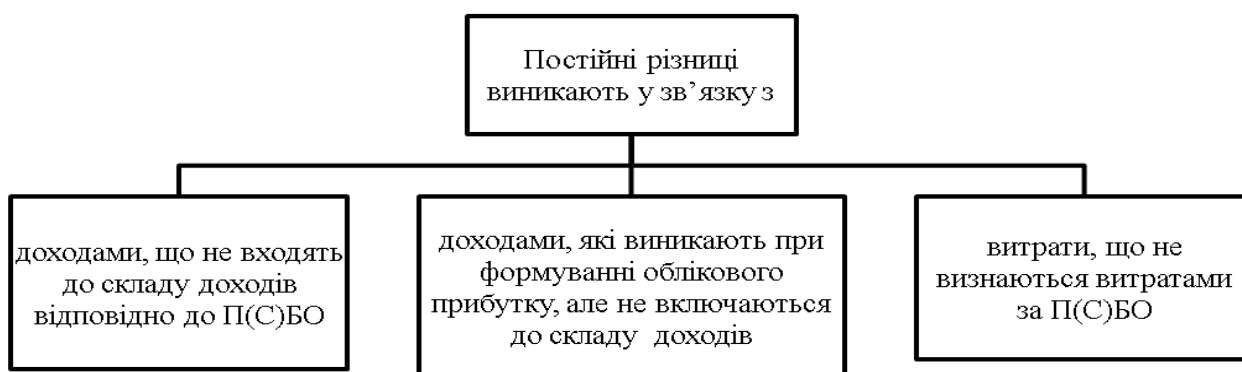

Рисунок 2.15 – Постійні тимчасові різниці

Таким чином, фінансовий результат підприємства є об’єктом оподаткування податку на прибуток. Фінансовий результат (прибуток) визначається підприємством у фінансовій звітності з урахуванням коригувань відповідно до ПКУ. Висока залежність від фінансової звітності підкреслює важливість її достовірності та відповідності чинним стандартам. Оптимальне поєднання правил бухгалтерського та податкового обліку сприяє ефективному управлінню фінансовими ресурсами ПрАТ ІнГЗК, та зменшує податкові ризики і забезпеченню прозорості оподаткування.

2.4. Шляхи удосконалення обліку прибутку підприємства та його управлінням

При розподілі прибутку ПРАТ ІнГЗК застосовує спеціально розроблену політику, яка враховує стратегічні цілі компанії. Основними аспектами цієї політики є визначення напрямів розвитку підприємства, необхідність інвестиційних вкладень, заходи для підвищення ринкової вартості компанії, а також забезпечення матеріальних інтересів персоналу та власників. Основне завдання політики розподілу прибутку – збалансувати інтереси власників, які можуть прагнути отримання максимального доходу у поточному періоді або зростання економічних потужностей підприємства у довгостроковій перспективі. Таким чином, ключова мета удосконалення обліку прибутку – оптимізація використання прибутку між споживанням і капіталізацією (див. рис.2.11).

Процес розподілу прибутку ПРАТ ІнГЗК потребує систематизації та дотримання чітких принципів. При формуванні політики розподілу прибутку потрібно визначити:

- цілі й завдання розподілу прибутку;
- пріоритетність напрямів використання прибутку;
- коригування часток розподілу у зв'язку зі змінами стратегії розвитку;
- послідовність реалізації політики розподілу прибутку;
- ефективність використання отриманого прибутку.

Основними напрямками розподілу прибутку відповідно до рис.2.11 є:

- капіталізація нерозподіленого прибутку;
- формування резервного капіталу;
- виплата дивідендів;
- погашення збитків минулих періодів;
- коригування помилок;
- збільшення зареєстрованого капіталу.

На наш погляд капіталізація нерозподіленого прибутку є основним напрямком вдосконалення на ПРАТ ІнГЗК. Капіталізація нерозподіленого прибутку є процесом управління фінансовими ресурсами підприємства, що спрямований на зміцнення економічного потенціалу та забезпечення довгострокового розвитку комбінату.

З наукової точки зору, капіталізація розглядається як спосіб реінвестування прибутку у власний капітал підприємства, що дозволяє підвищити його конкурентоспроможність, фінансову стійкість і забезпечити приріст активів. Згідно з теоріями корпоративних фінансів, капіталізація нерозподіленого прибутку виконує функції:

1. Забезпечення фінансової автономії.
2. Підвищення інвестиційного потенціалу.
3. Зростання ринкової вартості підприємства.

Підприємства які проводять процес капіталізації прибутку, збільшують власний капітал, та за рахунок цього знижують залежність від зовнішнього фінансування та пов'язаних із цим ризиків. Збільшення капіталу позитивно впливає на оцінку вартості бізнесу, що є важливим для залучення інвесторів. Реінвестований прибуток сприяє модернізації виробництва, впровадженню інновацій і розширенню виробничих потужностей підприємства.

Капіталізація нерозподіленого прибутку є ефективним інструментом управління фінансовими ресурсами, що дозволяє забезпечити зростання підприємства та підвищити його ринкову вартість. Проте її реалізація вимагає ретельного планування, врахування інтересів усіх зацікавлених сторін і зваженого підходу до стратегічних рішень. Розглянемо переваги та недоліки даного процесу.

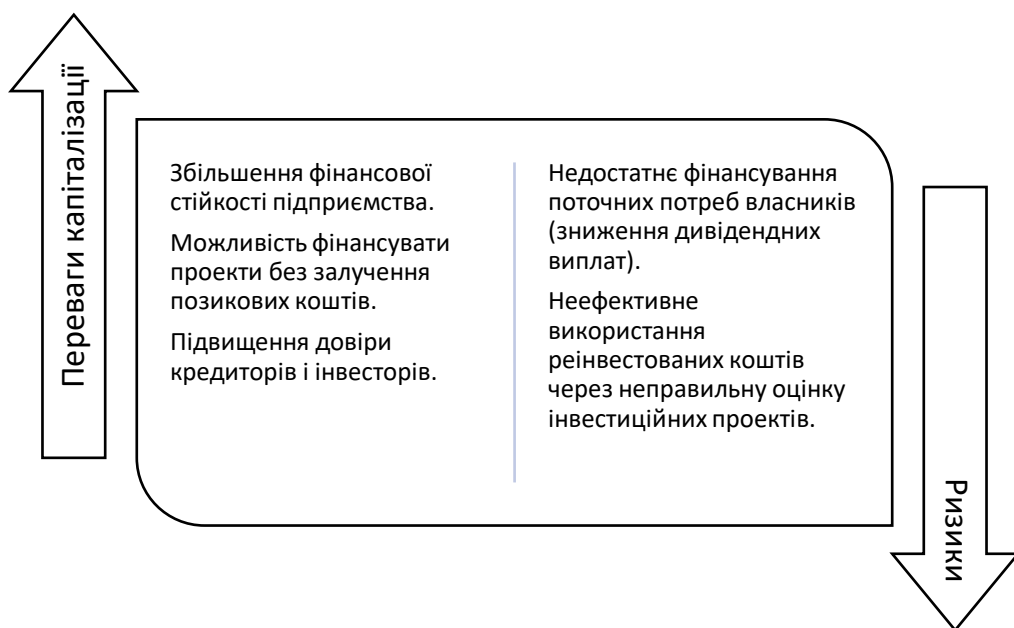

Рисунок 2.16– Переваги та недоліки капіталізація нерозподіленого прибутку

Таким, чином у разі збільшення частки капіталізованого прибутку відбувається приріст вартості майна підприємства через реінвестування у виробничі активи, модернізацію або освоєння нових ринків. Натомість збільшення частки вилученого прибутку (наприклад, виплата дивідендів чи погашення боргів) призводить до зменшення доступних фінансових ресурсів, що може обмежити інвестиційні можливості.

У практичній площині впровадження капіталізація нерозподіленого прибутку дає можливість комбінату конвертувати нерозподілений прибуток у додаткові акції, що сприяє підвищенню довіри інвесторів і партнерів. Також ПрАТ ІнГЗК за рахунок нерозподіленого прибутку може придбання нові активів та розширити виробництво, що дозволе вийти на нові ринки. Частина прибутку може бути спрямована на створення резервів для покриття ризиків які пов'язані з військовою агресією росії.

Для отримання інформації про процес розподілу прибутку для внутрішніх, та зовнішніх користувачів можемо запропонувати додати субрахунки до рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» відповідно до напрямів його розподілу, рис.2.17.

Вдосконалення аналітичного обліку прибутку дасть можливості користувачам та керівнику отримати потрібну інформацію щодо напрямків розподілу прибутку.

Згідно із запропонованим підходом до обліку прибутку, удосконалення форм фінансової звітності є необхідним кроком для підвищення прозорості й аналітичності фінансових даних. Для надання користувачам більш детальної інформації про структуру нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) минулих років доцільно доповнити «Звіт про фінансовий стан» окремими показниками, такими як (див. дод.П):

- капіталізований прибуток – частина прибутку, реінвестована у власний капітал підприємства;

- вилучений прибуток – суми, спрямовані на різні напрями використання, зокрема виплату дивідендів, погашення збитків минулих періодів або інші витрати.

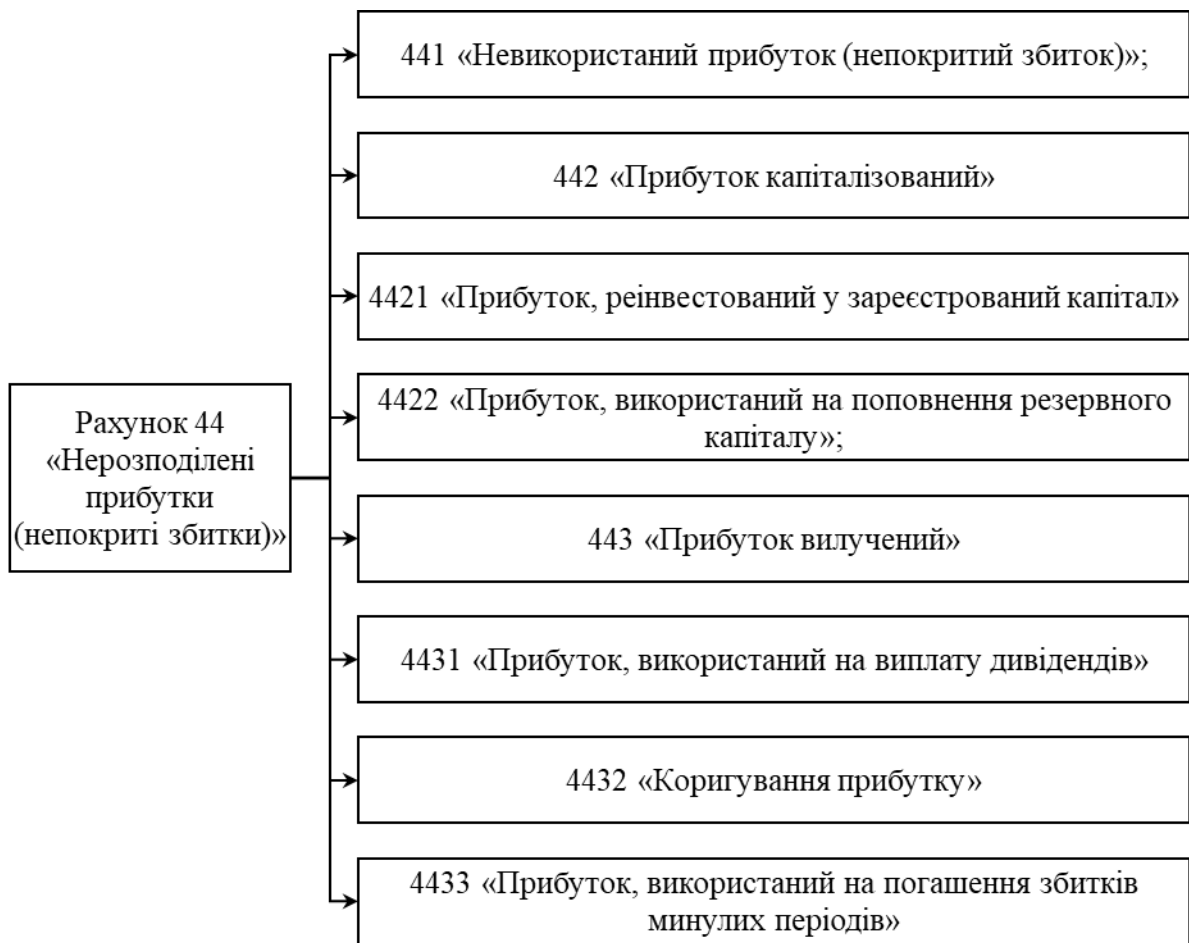

Рисунок 2.17 – Рекомендована структура рахунку 44

Пропонуємо також вдосконалити форму «Звіту про сукупні доходи», додавши до нього новий розділ під назвою «Розподіл поточного фінансового результату» (див. дод.П), який міститиме такі показники:

1. Частина капіталізованого прибутку – сума поточного фінансового результату, спрямована на зміцнення власного капіталу через реінвестування.
2. Частина вилученого прибутку – прибуток, використаний на виплати дивідендів або інші витрати, які не сприяють безпосередньому зростанню власного капіталу.

Для забезпечення більшої прозорості та деталізації інформації про власний капітал підприємства, доцільно ввести зміни до форми «Звіту про власний

капітал». У колонку «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)» пропонуємо додати дві нові колонки:

1. Капіталізований прибуток – відображає частину прибутку, реінвестовану у власний капітал підприємства.
2. Вилучений прибуток – показує прибуток, спрямований на виплату дивідендів, погашення збитків минулих періодів чи інші напрями використання.

Для користувачам звітності така деталізація інформації про структуру нерозподіленого прибутку буде сприятиме кращому розумінню, як підприємство управляє фінансовими результатами. Практичне значення змін зазначених показників у звітність забезпечить для інвесторів, кредиторів та інші користувачів отримувати більш чітке уявлення про структуру використання прибутку.

Розподіл прибутку на капіталізовану та вилучену частини дозволить керівникам краще оцінювати динаміку власного капіталу та ефективність управління фінансовими ресурсами тому пропонуємо додати у Примітках до фінансової звітності додаткову форму «Відомість руху нерозподіленого прибутку» (додаток Р), яку можливо використовувати для внутрішнього контролю.

Таким чином, інтеграція нових показників до фінансової звітності сприятиме підвищенню довіри до звітності підприємства, поліпшенню аналізу його фінансової діяльності та вдосконаленню системи управління капіталом. Включення таких показників дозволить користувачам фінансової звітності (інвесторам, кредиторам, менеджерам) оцінити ефективність розподілу фінансового результату та стратегічні пріоритети підприємства. Деталізація звітності зменшить інформаційні асиметрії та підвищить довіру до фінансових показників підприємства. Додавання зазначених розділів відповідає принципам прозорості та доступності інформації, які визначаються сучасними підходами до фінансового управління.

Впровадження запропонованих змін сприятиме підвищенню якості фінансової звітності, її аналітичного потенціалу та відповідності сучасним вимогам користувачів фінансової інформації.

ВИСНОВКИ

В магістерській роботі було розглянути теоретичні, методологічні та практичні аспекти вдосконалення обліку прибутку підприємства та управління ним. Проведений аналіз дозволив сформулювати цілісне бачення значення прибутку як основного показника результативності діяльності підприємства, визначити його функції, види та критерії визнання.

У ході дослідження встановлено, що прибуток розглядається науковцями ключовим видом економічних результатів, який відображає ефективність діяльності підприємства. Разом із цим спостерігається різноманітність методичних підходів до його визначення, що зумовлено багатогранністю самої категорії та специфікою завдань, які ставляться перед дослідниками.

Еволюція економічної думки щодо прибутку свідчить про багатовимірність цієї категорії, яка протягом століть залишалася предметом дослідження філософів, економістів і практиків. Від перших уявлень античних мислителів, таких як Ксенофонт, Аристотель і Платон, прибуток сприймався не лише як економічний результат, але й як моральна категорія, пов'язана із соціальною гармонією та справедливістю. У працях цих мислителів закладено основи етичного підходу до прибутку, який залишається актуальним і в сучасних концепціях сталого розвитку.

Класична політична економія, представлена роботами Адама Сміта, Девіда Рікардо та інших, переосмислила прибуток як результат взаємодії праці, капіталу й землі. Прибуток почав розглядатися як стимул для інвестицій і розвитку, водночас акцентуючи увагу на механізмах розподілу доходів у суспільстві. Карл Маркс, у свою чергу, зосередив увагу на концепції надлишкової вартості, яка стала основою його критики капіталізму, висвітлюючи соціальну нерівність та експлуатацію праці.

Сучасна економічна наука демонструє плюралізм підходів до розуміння прибутку. Неокласична теорія розглядає його як винагороду за підприємницький ризик та ефективність використання ресурсів, акцентуючи на ринковій рівновазі. Новітні підходи приділяють увагу соціальній відповідальності бізнесу, етичності

отримання прибутку, а також необхідності його раціонального перерозподілу з урахуванням глобальних викликів, таких як нерівність і стійкість розвитку.

Таким чином, прибуток як економічна категорія пройшов шлях від морально-етичного сприйняття до системного аналізу його функцій і ролі в ринковій економіці. Генезис і сучасні підходи дозволяють трактувати прибуток не лише як результат фінансової діяльності, але і як інструмент соціального прогресу, що інтегрує економічні, соціальні та етичні аспекти. Тому в роботі запропоновано нова дефініція поняття прибуток.

У процесі дослідження також було детально розглянуто категорію «фінансовий результат». Узагальнено, що в науковому середовищі ця категорія часто ототожнюється із поняттями «прибуток» (позитивний фінансовий результат) або «збиток» (негативний фінансовий результат). Таким чином, фінансовий результат виступає інтегральним показником, що характеризує співвідношення доходів і витрат, визначаючи економічну ефективність діяльності підприємства. Догледівши дану економічну категорію в роботі доповнено визначення фінансовий результат.

Беручи до уваги наведене, можна констатувати, що у сучасних наукових підходах термін «прибуток» сприймається як різновид економічного результату, який виражає позитивне значення фінансово-господарської діяльності підприємства. Такий підхід дозволяє відобразити комплексний вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансовий стан суб'єктів господарювання та визначити потенційні напрями підвищення їх рентабельності.

На основі проведених досліджень було запропоновано низку рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності обліку прибутку та управління його використанням. Зокрема:

- запропоновано деталізацію звітності, що сприятиме підвищенню прозорості фінансових даних та забезпечить користувачів звітності актуальною інформацією про структуру нерозподіленого прибутку;

- рекомендовано зміни до Звіту про власний капітал і Звіту про фінансові результати, що включають нові розділи для відображення капіталізованого та вилученого прибутку;
- обґрунтовано необхідність удосконалення облікової політики підприємства з метою забезпечення більш точного відображення фінансових результатів.

Практична реалізація запропонованих заходів сприятиме не лише покращенню облікових процесів, але й підвищенню аналітичного потенціалу фінансової звітності. Отримані результати мають практичну цінність для підприємств ПрАТ ІнГЗК , та можуть стати основою для подальших наукових досліджень у сфері обліку та оподаткування .

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адам Сміт. Дослідження про природу і причини багатства народів / Адам Сміт; О. Васильєв, М. Межевікіна, А. Малівський. — Київ : Наш формат, 2018. — 736 с. ISBN 978-617-7552-14-6
2. К. Маркс Капітал URL: https://www.marxists.org/russkij/marx/1867/capital_voll/index.htm
3. Том Пікетті Капітал в XXI столітті -/Том Пікетті; Н.Палій— Київ : Наш формат, 2016. — 639 с
4. Джозеф Стігліц Несправедливість: Причини і наслідки глобальної економічної кризи» — Київ : Наш формат, 2003 URL: <https://www.yakaboo.ua/ua/author/view/>
5. Амартія Кумар Сен «Атмосфера справедливості» — Київ : Наш формат, 2009.
6. Shiller R. The New Financial Order: Risk in the 21st Century. — Princeton University Press, 2003. — 384 с. — ISBN 0691120110.
7. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства / С.Ф. Покропивний. — К.: КНЕУ, 2000. — 528 с.
8. Бойчук В. А. Моделювання адаптивного управління прибутком підприємства / В. А. Бойчук, О. В. Проскурович // Вісник Хмельницького національного університету. — № 1. — Т. 2. — 2010. — С. 71–76.
9. Шваб Л.І. Економіка підприємства: Навч. посібник/ Л.І. Шваб - [4-те вид.]. — К.: Каравела, 2007. — 584 с.
10. Мазаракі А. А. Торговельне підприємство: стратегія, політика, конкурентоспроможність: [моно-графія] / А. А. Мазаракі. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. — 384 с.
11. Бланк І.А. Управління прибутком. — К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. — 752 с
12. Економічна енциклопедія: у трьох томах, т. 2/ За ред. С. В. Мочерний та ін. — Київ, 2002. — 952 с.

13. Вороніна О.О. Управління фінансовим результатом промислового підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Харків, 2009. 23 с.

14. Шипіна С.Б. Бухгалтерський облік і контроль фінансових результатів: теоретико-методичний аспект : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Житомир, 2013. 23 с.

15. НП(С)БО 15 «Дохід» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>

16. Податковий кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

17. МСБО 1 «Подання фінансової звітності» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text

18. НПСБО1 « Загальні вимоги до фінансової звітності» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

19. НПСБО 17 «Податок на прибуток» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01#Text>

20. МСБО 12 «Податок на прибуток» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_012#Text

21. Господарський кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

22. ПрАТ Інгулецький ГЗК офіційний сайт h URL: <https://ingok.metinvestholding.com/ua>

23. НСБО 16 "Витрати" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>

24. Патарідзе-Вишинська М.В. Визначення та облік фінансового результату: вітчизняний і зарубіжний досвід / М.В. Патарідзе-Вишинська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2016. – № 2. – С. 25–37.

25. Денисенко Л.О., Кучерявенко Ю.О. Шляхи поліпшення процесу управління прибутком на підприємстві / Л.О. Денисенко, Ю.О. Кучерявенко // Проблеми економіки організації та управління підприємствами. Вісник КНУТД. – 2014. – № 1. – С. 145–152.

26. Білик Т.О. Теоретичні аспекти прибутку. /Формування ринкових відносин в Україні. 2015. № 7/8. С. 8-12.
27. Власюк Г.В. Проблеми та напрями вдосконалення обліку фінансових ре-зультатів. Держава і регіони. Серія . Економіка та підприємництво. №6. С. 60-64.
28. Гаврилова Т.В. Оцінка фінансових результатів діяльності підприємства і реалізації активності. Економіка та держава. 2019. №8. С.35-37.
29. Ковальчук А.В. Удосконалення методики обліку фінансових результатів. Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 7. С. 30-32
30. Корнієв В.Л. Обґрунтування прибутку підприємства з урахуванням рівня цін на продукцію. Актуальні проблеми економіки. 2005. № 3. С. 97-104.
31. Кучеренко Т. Формування показника чистого прибутку у звіті про фінансові результати. Бухгалтерський облік і аудит. 2020. № 4. С. 37-40
32. Костенко О.М. Формування прибутку в організаційно-правових формах господарювання. Економіка АПК. 2020. № 2. С. 74-76.
33. Литвинова А.С. Порядок формування обліку фінансових результатів. Держава і регіони. Серія . Економіка та підприємництво. 2019. №3. С. 295-300.
34. Пісьмаченко Л.М. Шляхи вдосконалення обліку фінансових результатів та їх відображення у фінансовій звітності підприємства. Держава і регіони. Серія . Економіка та підприємництво. 2012. №3. С. 195-199.
35. Уткіна Н.В. Економічний зміст фінансового результату діяльності підприємства: історичний аспект. Формування ринкових відносин в Україні. 2019. №11. С.133-137.
36. Хоменко Д., Овчарик З. Особливості формування і використання прибутку підприємства : Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна соціально-економічна система: парадигма, завдання і тенденції». 2018. С. 127–128.
37. Свирида О.В., Марковська Н.В. Особливості обліку формування та використання прибутку підприємств. Економіка та управління: сучасний стан та перспективи розвитку. 2018. С. 455–458.

38. Жадько К.С. Управління прибутком суб'єкта підприємницької діяльності : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «економіко-правові та управлінські аспекти розвитку суспільства: молодіжний погляд». 2019. С. 58–60.
39. Линник О.І., Шейн А.М. Облік формування прибутку на підприємстві. 2017. С. 19–20.
40. Мурашко О.В. Формування і розподіл прибутку підприємства. Науковий вісник УМО «Економіка та управління». 2016. № 1. С. 1–12.
41. Скалюк Р. В Сутність та значення фінансових результатів в системі розвитку господарської діяльності промислових підприємств. / Р. В. Скалюк // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2020. – №18. – Ч.1 – С. 135–141.
42. Карпенко Є. А., Шийка Г. І. Облік доходів від реалізації за міжнародними та національними стандартами. Інфраструктура ринку. 2018. № 17. С. 441–446.
43. Буркова Л. А. Дослідження економічної сутності понять «прибуток» та «фінансовий результат» та їх вплив на оцінку економічних результатів діяльності. Агросвіт. 2014. № 19. С. 50–58.
44. Кузь В.І. Трактуювання сутності прибутку підприємства: диференціація підходів / В.І. Кузь // Вісник ЖДТУ; Серія: Економічні науки. – 2007. – № 4 (42). – С. 88-98.
45. Лихолат С.М. Економічна сутність прибутку підприємства / С.М. Лихолат, П.Р. Маделик. URL http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltnu/16_2/186_Lycholat_16_